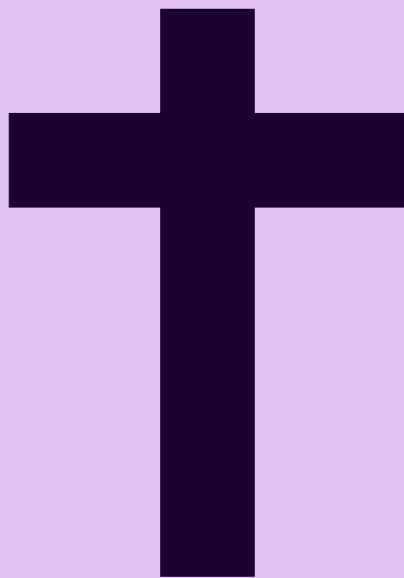

Mak Kiañiņ Balaņ

Kyenele: Mak Kiañiņ Balaņ Portions

Mak Kiañiŋ Balaŋ
Kyenele: Mak Kiañiŋ Balaŋ Portions
Mak long tokples Kyenele long Nuigini

Copyright © 1992 Pioneer Bible Translators

Language: Kyenele

Translation by: Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2018-02-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 27 Sep 2019 from source files dated 19 Sep 2019
a115b755-65f8-5066-80ef-18cda0f5ac80

Contents

MAK 1

MAK

Jonon wulu sivileve

(Matyu 3.1-2 na Luk 3.1-9 na 3.15-17 na Jon 1.19-28)

¹ Jisas Kraisa* Gotkik fakik wulu anafu kavila.

² Katik Aisaia* galavale balañjikin Gotkik mangik malañmi sivileve. Wun moleve buk kumbañile yila wulu kavik tonma, "Gotin kavik galava, 'Biiye, ñin dakik wulundi ñimangapale yetik balañjik apisukuve ga ñimama wandefop, dakik mai bambavañga.

³ Muñungumbañi yetik balañjikin towok sivitva, "Gasak Wakinkik mai bambave, wokok mase mfaviliñjiwi." ' ' "

⁴ De, Jonon muñungumbañik yinimeve. Kaukatik balañju mañamik ga bumñilali wun. Jonon kavik yikali yikali galaveve, "Juñjuñama anafak yive suwi. Suwindi ñin be mañamik ga bumbapa. Kavik pavindi Gotin bikik yaka wulu bikik safumbatik mandive ka sivilapayi. Valambapa." ⁵ De, wunutuk yinñi yinñilali Juta galavale distrikile balañju wofopti Jerusalem galavale sititile balañju wofopin. Valan bikik yakavik pañilalile wulu sivilevendi Jonon vala ga bumbeve Jordan galavale mañamguanik.

⁶ De, Jonon kamel* dumbindi paveve watañ wokok safutuk kuwilali. Jak mñisakti paveve dika kilikilali dauwutuk. Wun kusinandi manañu jinñilali. ⁷ Wun kavik galaveve, "Ñakik pitikti juñjuñama matikakaliwale balañjikin yinimama pindañ. Ñin yakakatik balañjik, kapekandi apitititve wokok gambingitile sutile ginda tokoivalen ka balakapayi.

⁸ Ñin be mañamik ga bumba, kape wun be Gotkik Sulakti* ga bumbapa."

Jonon Jisas mañamik ga bumbeve

(Matyu 3.13-17 na Luk 3.21-22)

⁹ De, Jisasilin Nasalet galavale watikile. Nasaletin Galili galavale distrikile avit. De, Jonon balañju mañamik ga bumbeve valundi Jisasilin yetik vandi Nasalet valambe yinimeve Jontik. Kape, de, Jonon wunu mañamik ga bumbeve, Jordan mañamguanik.

¹⁰ De, Jisasilin mañami alikivevekandi, de, wun wuleve fiingalin atavikivendi Gotkik Sulakin* wunutuk walimingo bumbeve. ¹¹ Bumbevendi fiingati yetik mangikin kavik galaveve, "Du ñakik ñin miliwale fak. Ñakik kumbañin du towok miliwa."

Satanin Jisas ta muwove

(Matyu 4.1-11 na Luk 4.1-13)

¹² De, Gotkik Sulakin* Jisas apisukuve ga ñimeve yetik muñungumbañik. ¹³ Wun kaukatik 40 valu toneve. Kavila valundi Satanin* wunu yikali yikali ta muwove yaka wulu ga pavañga. Wun muñugumbañile jakalindi tonevendi Gotkik luasamban sulun wunutuk anafak wulu ñime pañimeve.

Jisasilin pavileve wokok wulu Galiliti

(Matyu 4.12-17 na Luk 4.14-15)

¹⁴ De, yila balañjun Jon wuwi muñjimik suwove. Suwovendi Jisasilin Galilitik ñimeve. Ñimevekandi Gotkik wulu anafu sivileve. ¹⁵ Wun kavik galaveve, "De, mñimimaneve valin kamfu. Yila balañjun Got lolomik tonapa. Kapendi juñjuñama anafak yive. Gotkik wulu anafu yive suwi."

Jisasilin balañju angataseñ yiveve wunu vañjenmanga

(Matyu 4.18-22 na Luk 5.1-11)

¹⁶ Jisasilin Galili galavale mañamguan vevekatik ñimevekandi wuleve wuñgiakti wufaka, bikik wuñja Saimondi Andru. Valan giñdi yesiña kolowove, mañamguanik. Valan valu valu yesinandi bikik moni miñakavik yinñilali. ¹⁷ De, Jisasilin valatik kavik

* 1:6 Kamelkik piksa pes 43 tonma.

galaveve, “Ŋunu vañjenme ñime. Ŋin be apikakaliyapa yesiña kolokvale danđi balañju miyakavik ga yivaŋga.” ¹⁸ De, valan kepat bikik giña valambevekandi wunu vañjenme wakan ñimeve.

¹⁹ De, yika ñimevekandi, ñaikikfak, wun wuleve yetik wuñgiakti wufaka, Jemsindi Jon,† Sepetikik fu. Valan bikik bali kumbaŋi giña yika wañgeve mñindineve. ²⁰ De, wun vala galaveve, kapendi valan bikik waŋ bali kumbaŋik valambeve, bikik luasamban balañjundi. Valambevekandi valan Jisas vañjenme ñimeve.

Jisasilin yetik yakakatik sulak sañjaŋeve

(Luk 4.31-37)

²¹ De, Jisasilin wokok guñgundandi Kaperneam galavale watikik ñimeve. Ñimevekandi, de, Yisi Tonimbale Valundi*Sa Wamik* ñiñi lolo mfititi mfititi sivitali Jisasilin. ²² De, katik watikile balañjun wokok mfititiwale wulu biimbii bikik kumbaŋin yikali yikali kambekeve. Wun Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjulunŋo* ava sivitve. Wun gasak pitikie wulukok wakiniŋgo sivitali.

²³ De, yetik ñaikik vandi yetik avitin toneve katik Sa Wamik. Yetik sulak yakakatikin wunutuk dundumiive toneve. ²⁴ Kapendi wun kavik joŋ galaveve, “Jisas, du Nasaletile avit. Din gitik we pavaŋga pave yinima, ñetik? Din ñe yakai yakai ga tonmaŋga pave yinimala? Ŋin du juŋava. Du Gotkik anafawali.”

²⁵ Kape Jisasilin wunu apikakambeve. Wun kavik galaveve, “Maŋgik valambe! Wunu valambe dalañime!” ²⁶ De, katik sulak yakakatikin katik avit ga nanambevekandi towok ga joŋovekandi wunu valambe ñimeve.

²⁷ De, balañju wofopkik kumbaŋin kambekeve. Valan busuak kavik sivileve, “Kasik gitik we? Kuŋgu wulu sivitva, wun. Wokok maŋgikin pitikie. Kapendi sulak yakakalen wokok maŋgik biye pava.” ²⁸ De, afindafinda katik wun paveve wulu Galilitile mita mita wofop ñimeve.

Jisasilin Pitakik wuñañi mfakambewi malikivendi anafak ga toneve

(Matyu 8.14-15 na Luk 4.38-39)

²⁹ Valan Sa Wami* salavevekandi Jisasilin Saimondi Andrukik mfotok ñimeve, Jemsindi Jondi. ³⁰ De, Saimonkik wuñañilin maliwi yokowi toneve safulun kukuleve. De, kape, de, valan sivileve Jisasitik, wokok mamalik. ³¹ De, Jisasilin wunutuk ñimeve, wokok kilik mfove mfakambekevendi wokok mamalikin valambeve katik me. Kape, de, wun kambevekandi jeñjek masiveve valatik.

Jisasilin balañju sakimbaŋ anafu ga toneve

(Matyu 8.16-17 na Luk 4.40-41)

³² Yisi Tonimbale Valin* balakevendi, katik mfunum, valin mfatiniimbekendi, katik watikile balañjun Jisasitik malañive maliwale balañju wofop, sulak yakakale dundumiyeve balañju wokok. ³³ De, katik watikile balañju wofopin katik mfotok lova salava pavale mai mfakuŋguŋmi toneve. ³⁴ Kapendi Jisasilin mamalu mamalu maliwale balañju wusandaŋ anafak ga tonevekandi sulak yakakale wusandaŋ sañjaŋeve. Kavila sulak yakalen Jisas juŋaveve. Kape wun sulak yakakale kavik apikakambeve, “Ben wulu sivitvandu.”

Jisasilin Galiliti ñimeve

(Luk 4.42-44)

³⁵ De, watvit, gasak wukan vaŋ, Jisasilin kambewi yetik balañju miñakik mitik ñime kukuñeve. ³⁶ De, Saimonin wunundi wakan toneve balañjundi ñime mamfoveve, Jisas. ³⁷ Mamfovevekandi kavik galaveve, “Wofopin du mamfova!” ³⁸ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “De, amban yila vevekatik tonmale watatik ñimama, ñin Gotkik wulu sivitvaŋga. Ŋin katik juñjuamandi yinimeve.” ³⁹ Kapekandi wun Galilitile mita mita

† 1:19 Katik maŋamik ga bumbale Jonin, wun Sakaraia galavale avitkik fak toneve. Luk 1.8-25 wutve.

wofop n̄imeve. N̄imevekandi Sa Wumbi* kumbaŋgiti n̄in̄i loveve. Lovevekandi Gotk̄ik wulu sivilevekandi sulak yakakale sañjaŋeve.

Jisasilin yetik andivili safu jivale mamalikiye avit anafak ga toneve
(Matyu 8.1-4 na Luk 5.12-16)

⁴⁰ De, yetik andivili safu jivali mamalikiye balañjikin Jisasitik n̄ime gambingi mfaiy-
imutve apititilevekandi kavik galambalambaneve, “Din n̄unu anafak ga tonmaŋga pave
miliwalen, din balakapa.”

⁴¹ De, Jisasilin wunu balambanevekandi kilik mandivevekandi wunutuk kavik
galaveve, “N̄in kavik miliwa. Din anafak tonme.” ⁴² De, kepat katik andivili safu jivale
mamalikin wunu valambeve, kape wun anafak toneve. ⁴³ De, Jisasilin wunu apisukuve
towok galaveve, ⁴⁴ “Din waŋgeve. Din kavila wulu sivitvandu yetik balañjiktik. Kape
dalañime dakik safu apikasilimfu Gotk̄ik Gasak Wamile Wakundutuk*. De, Mosesilin*
anañ anañ bikik anañkik wuŋgasutuk galaveve yila lua masivaŋga kasik mamalik
maliwale balañjukok sulakin anafak ga tonmaŋgapale. Din kavila lua malañmi masive
kavila wakundutuk yila balañjutuk ga wutve juŋavaŋga.”

⁴⁵ Kape katik avitin n̄ime galaveve balañju wofoptik. Kavila wulu mita mitatik
n̄ime galaveve, wun. Kape Jisasilin yetik watik avik n̄ime lovapa, sipalati. Wun
muñuŋgumbaŋik tonevendi mita mitatile balañjun wunutuk n̄imeve.

2

Jisasilin yetik

kiliandi gambingi yakakalekik balañjik mfapindimbe anafak ga toneve
(Matyu 9.1-8 na Luk 5.17-26)

¹ De, muñuŋgubaŋni tonevekandi Jisasilin Kaperneamik yika n̄imeve. Kapendi yila
balañjun sivileve, “Jisasilin wokok mfotok tonma.” ² Biyevekandi balañjun wusandaŋin
wokok mfotok yin̄imeve. Kapekandi balañju sakimbaŋ vaŋin gifutupeve. Mfoton
apimomowovendi yilan mfot lova salava pavale mai makolowove. Kape, de, Jisasilin
valatik Gotk̄ik wulu sivileve.

³ De, valan yetik kiliandi gambingin siŋgineve balañjik Jisasitik malañive. Yila
balañju aŋgataseñeñ wunu palasakik suwi malañive. ⁴ Malañivekandi ta wuleve,
mfoton apimomowove. Ta wulevekandi vaviki kive mfot wunambinik vañile ñisemik
malañkiveve. Malañkivevekandi Jisasilin toneve mit wofop wofop yetik kutak mfaman-
daŋeve valan. Mfamandaŋevekandi mfot kumbaŋik palasaktiika apikukuwo ga bum-
beve.

⁵ De, Jisasilin kavik wuleve, bikik juñjuŋamalin kavik toneve, “Jisasikik pitikin gasak
kasik balañjik anafak paviliyapa.” Wulevekandi wun kavik galaveve, “N̄akik wufaka, n̄in
dakik yaka wulu dakik safutuk mandive ka sivilapayi. N̄in anañ valambale.”

⁶ De, yila Gotk̄ik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun* yisiwi toneve Jisasindi. Valan bikik
kumbaŋgiti kavik juŋaveve, ⁷ “Kasik balañjikin wun kavik aipandi sivitva? Wun wokok
wuñ ñaikik malañkiva. Wun kavik juŋava, wun Goton̄go tonma! Gotin wun wusuak
ñaikik pava kavik, balañjukok yaka wulu valamba.

⁸ Kavila Gotk̄ik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun kavik juŋavevendi, de, kepat Jisasilin
wokoki bikik juñjuŋamavi wuleve. Kapekandi wun valatik kavik galaveve, “Ben bikik
kumbaŋgiti kavik aipandi juŋava? ⁹ Kasik kiliandi gambingin siŋgineve balañjiktik avik
sivilapa, n̄in? Kavik waŋgeve sivilapati, ‘N̄in dakik yaka wulu dakik safutuk mandive
ka sivilapayi. N̄in anañ valambale.’ Kavik waŋgeve sivilapati, ‘Din kambewi, dakik
palasak yive dalañime.’ ¹⁰ Kape n̄in be apikalayapa, Balañjikik Fakin yaka wulu
valambaŋgapale pitikin kasik mañjikatik tonma.”

Kavik sivilevekandi wun kavila Gotk̄ik Wulu Kumbaŋgikik Balañju valambevekandi
katik kiliandi gambingin siŋgineve balañjik wulevekandi kavik galaveve, ¹¹ “N̄in dutuk
sivitva, kambewi, dakik palasak yive, mfotok dalañime.”

¹² Kapekandi katik avit̄in kambekevekandi wokok palasak yive salaveve, balañju wofopk̄ik sipalati. Kapekandi bik̄ik kumbaŋgin kambekevendi valan Got apik̄ileve. Valan kavik galaveve, “Anañ amban kavik tonmale wulu ava wutve.”

Jisasil̄in Livai galaveve

(Matyu 9.9-13 na Luk 5.27-32)

¹³ De, Jisasil̄in yika ñimeve maŋamguan vevekatik. Ñimevendi balañju wofop̄in yin̄i yin̄i makolok̄ilali wunutuk. Kapendi wun valatik yikali yikali mfit̄itiwi sivileve. ¹⁴ De, wun ñimevekandi wuleve, Livai galavale avit̄. Wun Alfius galavale avit̄k̄ik fak. Livaisin yisiwi toneve yetik takis yivaŋgapale mfotok. Jisasil̄in wunutuk kavik galaveve, “Ñunu vañjenme ñime!” Kape, de, Livaisin kambekevekandi Jisas vañjenme ñimeve.

¹⁵ De, Jisasil̄in Livaik̄ik mfotok ñimevekandi yisiwi jeñjek jiveve. Takis yivaŋgapale balañju gasakamanañdi yaka wulu pavale balañju gasakamanañin yisiwi toneve, Jisasindi wokok guŋgundandi wakan. Vala wusandañin Jisas vañjeneve.

¹⁶ De, yila Gotk̄ik Wulu Kumbaŋgik̄ik Balañju*, valan Farisit̄ile* autu toneve, valan wuleve Jisasil̄in yisiwi jeñjek jiveve yila yaka wulu pavale balañjundi yila takis yivaŋgapale balañjundi. Kapekandi valan wokok guŋgundatik kavik kombiyeve, “Takis yivaŋgapale balañjundi yaka wulu pavale balañjundi Jisasil̄in jeñjek aipaŋga jiva?”

¹⁷ De, Jisasil̄in kavik biyevekandi valatik kavik galaveve, “Anafak tonmale balañjun doktatik ka ñimi. Kayi. Maliwale balañjun ñaik̄ik doktatik ñima. Miñakavik ñin anafak wulu pavale balañju joŋmi ga yin̄imaŋga ava yin̄ime. Kayi. Ñin yaka wulu pavale balañju joŋmaŋga yin̄imeve.”

Jisasil̄in jeñjek kakambale wulu sivileve

(Matyu 9.14-17 na Luk 5.33-39)

¹⁸ De, yila valundi Jonk̄ik guŋgundandi Farisit̄ile* autun jeñjek wofop kakambeve. Ava jive. Kape, de, yila balañjun Jisasit̄ik ñime kavik kombiyeve, “Jonk̄ik guŋgundandi Farisit̄ile autuk̄ik guŋgundan jeñjek kakamba. Ka jivi. Kape dak̄ik guŋgundan jeñjek ka kakambi. Valan jeñjek jiva. Aipaŋga jiva?”

¹⁹ De, Jisasil̄in valatik kavik galaveve, “Me yivapale vit̄ik ñimale balañjun jeñjek kakambala, katik me yivapale avit̄in valandi tonma? Kayi. Wun valandi tonmalen valan jeñjek ka kakambi. ²⁰ Pindañ yila balañjun katik avit̄ malaŋapa. Katik vandi valan jeñjek kakambapa.”

²¹ De, Jisasil̄in yila wulu kavik galaveve, “Yila balañjun yetik anik̄ik wataŋ yindaŋ yive yetik pilik wataŋile guan mfindiŋmalen, wun pindañ andakambindi mfaŋpaŋmi pilik wataŋ ga pit̄iwikapa. Pit̄ikivakandi katik guanin gasak tonapa. Kapekandi balañjun kavik ka pavi.”

²² De, Jisasil̄in yila wulu kavik galaveve, “De, balañjun anik̄ik wain maŋam yañjik jak mfiŋsak̄ik ka fulapayi.* Kavik pavalen wun giŋimbe kivakandi pit̄iwiki wain maŋamin salave sakapa. Kape jak mfiŋsakin yakakatik tonapa. Kayi. Anik̄ik wain anik̄ik jak mfiŋsak̄ik fulapa.”

Jisasil̄in Yisi Tonimbale Vak̄ik wulu sivileve

(Matyu 12.1-8 na Luk 6.1-5)

²³ De, yetik Yisi Tonimbale Vandi* Jisasil̄in yetik wit mandivale balam kumbaŋik ñimeve. Wunundi wakan ñimeve wokok guŋgundan wit mavi vekeve. ²⁴ De, yila Farisit̄ile* autun wunutuk kavik galaveve, “Valan kakambale wulu Yisi Tonimbale Vandi aipandi pava?”

²⁵ Jisasil̄in valatik kavik sivileve, “Devit̄in anañ paveve wulu moleve anañ anañ, yetik balañjik̄in. Ben katik momotva ava wuleka? Wunundi yila balañjun yataŋgin gunanan toneve. Valan jeñjekin miñakik. ²⁶ Katik vandi Apiatalin Gotk̄ik Gasak Wamile Gasak Gia

* 2:22 Anañ valan kavik paveve, valan yetik jak mfiŋsak yivevekandi yika mfiŋdinevekandi wain maŋam suove.

Wakin* toneve. Devitin*Gasak Wamik* nimevekandi katik Gotkik makitik mandivale bret jiveve. Katik Gasak Wamile Wakundun busuak naikik jivale bret. Yila balañjun ka jivi, kakamba. Kape Devitin jive masiveve wunundi wakan nimeve balañjutuk.”

²⁷ Jisasilin kavila Farisitile aututik kavik sivileve, “Gotin Yisi Tonimbale Va mandiveve balañju anafak ga tonmanga. Kape Gotin balañju ava mandive Yisi Tonimbale Va anafak ga tonmanga. ²⁸ Miyakavik Balañjikik Fakin* Yisi Tonimbale Vakik Gasak Wakin tonma.”

3

Jisasilin Yisi Tonimbale Vandi
yetik avitik kilik anafak ga toneve
(Matyu 12.9-14 na Luk 6.6-11)

¹ De, Jisasilin yetik Sa Wamik* yika loveve. Lovevekandi naikik kilik sisingilifukik avitin toneve, katik Sa Wamik. ² Katik Sa Wam kumbañile balañjun Jisas wutve jileve. Wun katik avit anafak ga tonapati Yisi Tonimbale Vandi. Kavik pavalen valan wulu mandive sivitvanga junaveve wunutuk.

³ De, Jisasilin katik kilik sisingilifukik avitik galaveve, “Din kaipatik nime.” ⁴ Jisasilin valatik kavik kombiyeve, “Yisi Tonimbale Vandi ala wulu kakamba, ala wulu anafak tonma? Wulu anafu pavati, yaka wulu pavati? Balañju anafak ga tonmati, balañju matve ga sisinginmati?”

Kape valan wulu ava sivitve. ⁵ De, Jisasilin vala jitve van jilevekandi wokok kumbañin akalakeve. Bikik kumbañin yakakale toneve. De, Jisasilin wokok kumbañin akalakeve. De, wun katik avitik sivileve, “Din dakik kilik apipiliñjiwi.” De, Wun wokok kilik apipiliñjiwevekandi anafak toneve.

⁶ Sa Wami salavevekandi kavila Farisitile* autun Herotkik* autundi mfakungumove, Jisas ga sisinginmangapale wulu ginambeve.

Balañju gasakamanaj manamguan vevekatik mfakungunjove
(Luk 6.17-19)

⁷ De, Jisasilin wokok gunkundandi Galili manamguanik nimeve. Distrik Galilitile balañjun wusandan wakan nimeve. Distrik Jutatile balañjun wakan, ⁸ siti Jerusalemile balañjun wakan, distrik Idumeatile balañjun wakan, manamguan Jordan angindanjile balañjun wakan nimeve. Siti Tair vevekatilendi siti Saidon vevekatile balañju wusandan wakan nimeve. Valan wokok wun paveve papava biyevekandi wunutuk nimeve.

⁹ Jisasilin wokok gunkundatik galaveve yetik bali vevekatik malañmi mandivanga, kavila balañju wusandan wunu towok gifutupandu. ¹⁰ Wun balañju wusandan anafak ga toneve, kapendi maliwale balañju wofopin wunu gifutupeve, wunu mfovanga. ¹¹ De, balañjutuk mamalik masivale sulak yakakale, valan Jisas wulevekandi, valan Jisasikik makitik kumu filekevekandi kavik jonmi galaveve, “Du Gotkik Fak.” ¹² Jisasilin apikakambe sivileve, “Ben nunu sivitve masivandu.”

Jisasilin 12 autu akakalawove Aposel ga tonmanga
(Matyu 10.1-4 na Luk 6.12-16)

¹³ De, Jisasilin lamik kivevekandi, wun milikive balañju wun kaññive. Kapendi valan wunutuk nimeve. ¹⁴ Wun 12 autu akakalayeve wunundi wakan tonmakandi apisukuvanga Gotkik wulu sivitvakandi ¹⁵ sulak yakakale sañjanmangapale pitik yivanga.

¹⁶ Kavila 12 autukok wunja kavik tonma: Saimon, Jisasilin yetik wun galaveve, Pita. ¹⁷ Sepetikik fak Jemsindi wokok wufaka Jon. Kavila alawin wun yetik wun kavik galaveve, Boanerges. Ambikik balañdi katik wunjik asik kavik galava, bambalandunungo fu.

¹⁸ Yila balañju Andrundi Filipti Bartolomyundi Matyundi Tomasindi yetik Jems, Alfusişik fakti Tatiusindi yetik Saimon, Selotile* balañjikti ¹⁹ Jutas Iskariot. Jutasilin mamatutuk Jisas kindinmi suwapale fak.

Yila balañjun galaveve

Jisasilin Belsepulkik pitikti wokok wulu paveve

(Matyu 12.24-32 na Luk 11.14-23 na 12.10)

²⁰ De, Jisasilin wokok mfotok nimeve. Nimevendi balañju wusandanin yika wunutuk nimeve mfakunguove. Kapendi wun wokok gungundandi jeñjek akafayi jivapa? ²¹ De, kavik biyevекandi wokok ninandi janasan wunutuk yinimeve, wunu wuwanga. Valan kavik galaveve, “Wun nanambakandi tonma, kaukatik.”

²² De, yila Jerusalemile Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* wunutuk nimeve. Valan kavik galaveve, “Katik Belsepul galavale sulak yakakatikin wokok kumbañik tonma. Kapekandi wun katik sulak yakakalekik gasak wakinkik pitikti yila sulak yakakale sañjanmi.”

²³ De, Jisasilin vala yinimanga galaveve. Yinimevendi wun apikamule wulu kavik sivileve, “Satanin* Satan avik sañjanapa? ²⁴ ñaikik lomn gngani mativavilevekandi yipatili balañjun yipatili balañjundi min ñilik tonma, kavik pavalen katik lomn anafak ka tonapayi. ²⁵ De, ñaikik mfotile balañjun min ñilik tonmalen valan anafak ka tonapayi. ²⁶ De, Satanin wokok gungundandi gngani mativavili min ñiliwalen, valan ka sambitve tonapayi. Wun miñakik tonapa.

²⁷ De, yetik fumafumin katik gasak pitikie balañjikik mfotok yatangin ka lovapayi, lua fombanga. Wun wandefaka kilwi balawi, lovama, lua fombanga pave.

²⁸ ñin betik wulu vanu galava, balañjun Gotkik wulu anafu yive suwindi, Gotin kavila balañjukok yaka wulundi Got maiyawale wulu bikik safumbatik ka mandive sivilapayi. Valambapa. ²⁹ Kape yetik balañjikin Gotkik Sulak maiyawalen, Gotin katik yakakatik wulu ka valambapayi. Wokok yaka wulu valu valu tonnimama.”

³⁰ Kavila Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun anañ kavik sivileve, “Wun wokok kumbañik yetik sulak yakakatikin tonma.” Kapendi Jisasilin kavila wulu sivileve.

Jisasikik womendi wufakali nanafat?

(Matyu 12.46-50 na Luk 8.19-21)

³¹ De, Jisasikik womendi wufakalin yinimevekandi tatangatik sambilevekandi yetik balañjik apisukuveve Jisas ga salavanga pave. ³² Balañju sakimbanin wunundi yisiwi toneve. Valan wunutuk sivileve, “Dakik womendi wufakali tatangatik tonma. Valan du salavanga galava.” ³³ De, Jisasilin kavik kombiyeye, “Ñaikik womendi wufakali nanimba?” ³⁴ Wun kavila wunundi yisiwi toneve balañju joloñevекandi kavik galaveve, “Ñaikik womeandundi wufakalin kavila. ³⁵ Gotkik wulu pavale balañjun ñaikik wufaka, ñaikik sami, ñaikik wome tonma.”

4

Jisasilin balamik jeñjek mandivangapale wulu apikamule sivileve

(Matyu 13.1-9 na Luk 8.4-8)

¹ De, balañju gasakamanan Jisasitik yika nime mfakunguove mfanik, kapendi Jisasilin wulu mfititiwi sivileve Galili manangan avaki. Kape, de, wun balinik valape yisivove mananganik. De, wofopin sinasiñ mokalowove. ² Wun yila wulu gasakamanan apikamule sivileve, valatik.

De, kavik mfititiwi sivileve, ³ “De, biye. Yetik avitin wit mavi mandiveven masoinimeve, wokok balamik. ⁴ De, wun miyakavik masoinimevendi yila wit mavi masi kumuwovendi wajan nime jiveve. ⁵ De, yila wit mavi yetik mindimin vilekik

* ^{3:18} Watik gaveka. Yila balañjun kavik galava, kavila Selotile balañjun Romile gavman valambanga milikeve.

toneve mañjikatik kumuwove. Gasakamanaj mañju miñakik mitik kumuwove. Kape, de, valan kepat pambi takeve. ⁶ Takevekandi valin sikapavendi kepat aliyeve. Simbilin waingeve ava bumble, kape aliyeve. ⁷ De, yila wit mavi yisakik wulakin gungarik kumuwove, kapendi katik wulakinin vaiyendojevendi kavila witin ava loñmi. ⁸ De, yila wit mavin mañjika anafakik kumuwove. Kapekandi kambewi gasak tonevekandi yila ñaikik ñaikikin 30 loñeve, yila ñaikik ñaikikin 60 loñeve, yila ñaikik ñaikikin 100 loñeve. Wofopin miyakavik loñeve.” ⁹ Kapekandi wun kavik sivileve, “Tuandukok balañjik mikinim biyargale.”

Jisasilin aipandi apikamule wulu sivileve
(Matyu 13.10-17 na Luk 8.9-10)

¹⁰ Jisasilin wokok gungundandi ñaikik yika tonevendi, yila wunundi wokok 12 gungundandi toneve balañjun wunutuk kavila apikamule sivileve wulu kombiyeve. ¹¹ Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben yivale Gotkik lomile fombale wulu, kape yila balañjun ava yive. Apikamule sivitvale wulu katik ñaikik biya, valan. ¹² Kapekandi valan yatangin jinjit tonma, kape ka wuti. Yatangin biimbii tonma, kape ka junavi. Valan kavik pavalen junjunamavi anafak yivakandi Gotin bikik wulu yakakale bikik safumbatik mandive ka sivilapayi. Valambapa. Kape kavik ka pavi, valan.”

Jisasilin katik wit mavikik wulukik asik sivileve
(Matyu 13.18-23 na Luk 8.11-15)

¹³ De, Jisasilin kavik kombiyeve, “Ben kasik apikamule sivitvale wulukik asik ka junavala? Ben apikamule sivitvale wulu wofopkik asik avik junavapa? ¹⁴ Katik wit mavi mandivale avitin wun Gotkik wulu mandiva. ¹⁵ Katik masi kumuwole wit mavi kavik tonma, Gotkik wulu sivitvale mitik yila balañjun wokok wulu biya, kape Satanin afindafinda ñime diwa, katik valan biyale wulu. ¹⁶ De, miñakavik, kavila wit mavin yetik mindim vilekik tonmale mañjikatik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biyakandi afindafinda yive vavalawa. ¹⁷ Kape valan simbili miñakik bikik kumbangitik. Nasuak nasuak tonmale yila balañjun Gotkik wulu gilipakandi valatik yikali yikali yaka wulu pavandi valan Gotkik wulu valamba, kepat. ¹⁸ De, miñakavik, kavila wit mavin yisakik wulakindakik mitik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biya. ¹⁹ Kape valan mañjikatile wulu wulu wofop towok junava. Moni pipiwandi yila lua yivanga miliwa. Kavila wulun wofop Gotkik mangik vaiyendojmandi ka loñmi. ²⁰ De, miñakavik, yila wit mavin mañjika anafakik kumuwa. Valan kavik tonma, yila balañjun Gotkik wulu biye yive mfovakandi loñmi, yila ñaikik ñaikikin 30 loñma, yila ñaikik ñaikikin 60 loñma, yila ñaikik ñaikikin 100 loñma.”

Jisasilin min gisakaivanga ka galavi
(Luk 8.16-18)

²¹ De, Jisasilin kavi kombiyeve, “Ben yisi tonmangapale min giningindi timbala? Kayi. Ben katik min mambat lolomik mandivala? Kayi. Ben mambat vilekik mandivala? Ye! ²² Anañ gisakaivale wulu wofopin wulapa. Anañ fombe tonmale wulu tatangatik tonapa. ²³ Tuandukok balañjik mikinim biyargale.”

²⁴ Jisasilin valatik kavik sivileve, “Ben biyale mangik, ben mfove. Ben atik singak masivalen Gotin betik katik ñaikik singak masivapa. Kape Gotin betik yila wusandaj masivapa. ²⁵ Yetik balañjikin yila lua tonmalen, Gotin yika yila lua masivapa wunutuk. Yetik balañjikin lua miñakik tonmalen, wunutuk tonmale lua wokok, Gotin yivapa.”

Jisasilin katik wit mavin pambi tawale wulu apikamule sivileve

²⁶ De, Jisasilin kavik sivileve, “Gotkik lomnin kavikingo tonma, ñaikik balañjikin wit mavi balamik mandiveve. ²⁷ De, wun wukanda ñemñilalilekandi vasisu parñilali, kape kavila valundi pambi tawi apikikiva, kape katik balañjikin katik apikikivale wulu ka junavi. ²⁸ De, katik mañjikalin woven ga tawi pambi, de, pindaj duñmati loñmakandi,

de, pindarɔ varj wokok mavi loŋeve. ²⁹ De, kavila witiŋ alivakandi siŋgɛnma, kape balam warjɛn ŋima, yivarŋa pave. Wokok jeŋjekɛn balawale.”

Jisasiliŋ mastet galavale muŋkɛk wulu apɛkamule siviŋeve
(*Matyu 13.31-32 na Luk 13.18-19*)

³⁰ De, Jisasiliŋ kavik siviŋeve, “Gotkɛk lomɛn giŋtik wosɛngo tonma? Amban giŋtik wulu apɛkamule sivilapa? ³¹ Wun muŋ mastet maviŋgo tonma. Katik maŋjikatik mandivale, wun vivitka varj tonma. Yila mavi wofopiŋ gasak. ³² Kape wunu mandive kambekuakile gasak varj, wokok yila gasak gu miliyaŋgale, kapendi yila warjan muarja kawale wokok diŋdiŋgatik.”

Jisasiliŋ apɛkamule wulu siviŋeve
(*Matyu 13.34-35*)

³³ De, Jisasiliŋ yila kavik tonmale wulu wusandarɔ valatik apɛkamule siviŋeve, bikik juŋjuŋamatile gikilikik. ³⁴ Wun vala wofopti tonevekandi apɛkamule wulu ŋaikik siviŋeve. Kape wun wokok guŋgundandi ŋaikindi tonevekandi, wun wokok wulu wofop matisivarjmi siviŋeve.

Jisasiliŋ galavevendi viviliŋin valambeve
(*Matyu 8.23-27 na Luk 8.22-25*)

³⁵ De, katik vanile mfunum, valiŋ mfatindiŋbevendi, Jisasiliŋ wokok guŋgundatik siviŋeve, “Amban aŋgɛndarjɛk govapa.” ³⁶ De, valan katik mfakunguŋeve mfa valambe ŋimeve. De, Jisasiliŋ wandefaka balinik valape yisi mfititiwi siviŋeve. Kapekandi valan wakan valapevekandi ŋimeve. Yila baliŋan wakan ŋimeve, wunundi.

³⁷ De, gasak viviliŋin ŋimandi pukapukalin gasak varjɛn kambekavendi balilin marjam mfuleve. Gasak marjam mfulevendi ŋiliwarŋa pave. ³⁸ Jisasiliŋ fufu kalaŋmi fop mandive ŋembeve vimbati. Kape valan wunu matimfemfembe siviŋeve, “Watpalaŋ, diŋ sawulu juŋavala, amban siŋgɛnapa!”

³⁹ Kapendi Jisasiliŋ kambekuakave viviliŋin apivawi galavevekandi marjam wokok kavik, galaveve, “Balawi! Biam tonme!” Kape, de, viviliŋin miŋakik, biam toneve marjamɛn. ⁴⁰ Jisasiliŋ wokok guŋgundatik kavik siviŋeve, “Ben aipandi valaiva? Ben Gotkɛk wulu ava yive suwoka?”

⁴¹ De, valan towok valaiveve. Valan bisak siviŋeve, “Wun nanafat? Wun galavandi viviliŋin di marjamɛn wokok maŋgik biŋye pava.”

5

Jisasiliŋ yetik balaŋjikik dundumiivale
sulak yakakatik saŋjarjave
(*Matyu 8.28-34 na Luk 8.26-39*)

¹ De, Jisasiliŋ wokok guŋgundandi marjamguan aŋgɛndarjɛn goveve, katik Gerasa galavale mitik. ² Govevekandi balini alikivevendi, de, kepat yetik sulak yakakale dundumiivale balaŋjikin gumbiti salave ŋimeve, Jisasitik. ³ Katik balaŋjikin gumbitik tonŋilali. Yila balaŋjun wunu ta kilikeve. Senin ava balawi. ⁴ Valan anaŋ yikali yikali sendi gambiŋgindi kilia kilikeve. Kape wun kiliatile sen giŋpitikevekandi gambiŋgitile wokok giŋpitiwi pata pata ga kumuwove. De, balaŋju wofopiŋ pitan miŋakik wunu wuwarŋapale. ⁵ Vasisu wukanda wun gumbitik toneve, kape lambitik. Towok kolekilalilekandi wovene wovene wokok safu mapipilikeve, mundumundi.

⁶ Wun Jisas ganaiŋgatik wulepakavekandi Jisasitik jarjavekandi makiye darjɛn vandamfufu amandepewi bakti maŋjikatik tarjmi toneve. ⁷⁻⁸ De, Jisasiliŋ wunutuk siviŋeve, “Kasik sulak yakakatik, diŋ wunu valambe!” De, katik balaŋjikin gasak pitikti jorjmi siviŋeve, “Jisas, du Gotkɛk fak. Goton wusuak ŋaikik tonma, Gasak Wakin. Diŋ nunutuk giŋtik papa? ŋin dutuk Gotkɛk wuŋdi aŋgeleŋmi sivitva, diŋ nunu yakai yakai pavandu.”

⁹ De, Jisasiliŋ wunutuk kombiŋyeve, “Dakik wuŋin nani?”

De, wun Jisasitik sivileve, “Ŋakik wuŋin Kamaŋ. Ñen gasakamanaŋ.” ¹⁰ Wun Jisas towok galambalambaneve vala saŋjaŋmi yetik mitik ga ŋimandu.

¹¹ De, vevekatik yetik lamik yila vilun sakimbaŋin jitoneve. ¹² Kavila sulun galambalambanme sivileve, “Ñe kavila vilutuk apisukuve. Ñe valatik ga love.” ¹³ Kape Jisasilin apisukuve ga ŋime loveve. De, valan katik balaŋjik valambe salavevekandi vilutuk lovevendi kavila vilu wofopin kambilimik jaŋ bumble ŋilikeve maŋamguanik. De, 2000-ingo ŋiliwove.

¹⁴ Kape, de, kavila vilu maŋjiŋjiveve balaŋjun milevekandi sivileve, gia watikile balaŋjundi kaukatile balaŋjutuk. Kape, de, valan wofopin salaveve wulaŋga, katik paveve wulu, gitik wulu. ¹⁵ De, valan Jisasitik ŋimevekandi katik kamaŋ sulu dundumiivale balaŋjik wuleve. Wun wataŋ kilwi Jisasindi yisitoneve. Wokok juŋjuŋamalin tukuakeve, kapedi kavila balaŋjun valaiveve. ¹⁶ Kavila wutvale balaŋjun Jisasilin pavale wulu yila balaŋjutuk sivileve, katik sulak yakakatik dundumiiveve balaŋjikik wulundi katik vilukik wulu sivileve, valan. ¹⁷ De, kavila balaŋjun galambalambaneve Jisasilin bikik maŋjika valambe ŋimaŋga.

¹⁸ Jisasilin balinik valapaŋga pavevendi katik sulak yakakale dundumiivale avitin wakan ŋimaŋga galambalambaneve Jisasitik. ¹⁹ Kape Jisasilin wunu kavik angeleŋmi sivileve, “Din dakik mfoŋok dalaŋime, dakik balaŋjutuk sivitvaŋga kasik Gasak Wakinin du balambanme pavale wulu.” ²⁰ Kape, de, katik avitin valambe ŋime sivileve Dekapolis galavale distrikile balaŋjutuk. Wun Jisasilin wunutuk pavale wulu sivileve, kapedi balaŋju wofopkik kumbaŋgin kambekeve.

*Jisasilin yetik ŋiŋinmale alepti maliwale me anafak ga toneve
(Matyu 9.18-26 na Luk 8.40-56)*

²¹ De, Jisasilin yika anŋindaŋik gove alikivevendi balaŋju wusandaŋin wunutuk mfakuŋguŋove maŋamguan vevekatik. ²² De, yetik Sa Wamile* Jairus galavale gasak avitin Jisasitik ŋimeve. Jisas wulevekandi katik avitin Jisasikik gambiŋgi mitik ŋime mfaiyimitve apititilevekandi ²³ galambalambanme kavik galaveve, “Ŋakik alepin ŋiŋinmaŋga pava. Din ŋime kilik mandivaŋga. Kavik pavalen wun anafak tonapa, ka ŋiŋinapayi.” ²⁴ De, Jisasilin wunundi ŋimeve.

Gasakamanaŋ balaŋjun wakan ŋime wunu gifutupe ŋimeve. ²⁵ De, ŋaikik melin wakan ŋimeve. Wun 12 yia yila valu wusandaŋ ambala towok kakilali. ²⁶ Katik melin gasakamanaŋ doktalutuk ta ŋilali. Kape valan wunu towok ga akalakeve kape wun wokok gasakamanaŋ moni vala ta wusuwi valambeve. Kape wokok mamalikin ava valambe. Avan. Yika gasak toneve.

²⁷ Katik melin Jisasikik wulu biyiveve kapekandi gasakamanaŋ balaŋju giŋgani yiŋimeve Jisas pinŋani. Yiŋimevekandi wun Jisasikik wataŋ mativiviŋiŋeve. ²⁸ Wun wokoki sivileve, “Ŋin wokok wataŋ mativiviŋiŋmalen, ŋin anafak tonapa, yika.” ²⁹ De, kepat, wokok ambala matitikaleve. Wun juŋaveve wokok mamalikin wunu valambeve.

³⁰ De, kepat, Jisasilin kavik juŋaveve yila pitikin wunu valambe salaveve. Kapekandi, matiyokolowi sivileve, “Ŋakik wataŋ nan mativiviŋiŋma?”

³¹ De, wokok guŋgundan wunutuk sivileve, “Balaŋjun gasakamanaŋ du gifutupa. Din aipandi galava, ‘Ŋunu nan mativiviŋiŋma?’ ” ³² Kape Jisasilin joloŋeve wunu mativiviŋiŋeve balaŋjik wulaŋga.

³³ De, katik melin valaive pipikeve. Wun juŋaveve, wokok mamalikin wunu valambeve. Kapekandi Jisasikik makitik gambiŋgi mfaiyimitve apititilevekandi wulu vaŋu sivileve. Wun wokok wulu wofop sivileve.

³⁴ De, Jisasilin wunutuk sivileve, “Ŋakik sami, din kavik juŋava, ŋin dakik mamalik ga apitandaŋmaŋgapale pitikin tonma. Katik juŋjuŋamandi mamalik valambale, din. Din anafak dalaŋ juŋaŋime. Din dakik mamalikin yika ka yivapayi.”

³⁵ Valan kamfu sivi tonevekatik, katik bikik Sa Wamile gasak avitkik mfotile yetik avitin nime sivileve, “Dakik alepin anañ siñginmale. Watpalañ gitik pañga malañmanga? Ga tonme.”

³⁶ De, Jisasilin bikik wulu biyulu gilipeve. Wun katik bikik Sa Wamile gasak avitik kavik sivileve, “Valaivandu. ñakik wulu yive suwi.”

³⁷ De, wun balañju wofop angilevevekandi wun aliluanguañ balañju ñaikik malañeve, Pitandi Jemsindi Jon, Jemsikik wufaka, kavila aliluanguañ ñaikindi wakan nimeve.

³⁸ De, valan katik wamile gasak avitkik mfotok nimevekandi, Jisasilin kavik wuleve, yila balañjun jipala salaveve, kape yila balañjun towok yekeve. De, gasak dindingit paveve, valan. ³⁹ De, Jisasilin lovevekandi sivileve, “Ben aipandi gasak dindingit pandi pandi yewi? Wun ava siñginme. Wun ñemba.” ⁴⁰ Kape valan wunu sekeve.

De, wun vala wofop tatañgatik sañjañeve. Sañjañevekandi katik alepkik womendi wañdi wokok wunundi nimeve balañjundi katik alepin toneve mitik loveve. ⁴¹ De, wun katik alepkik kilik mfovevekandi galaveve, “Talita kum.” Wun ambikik balañdi kavik galava, “Kasik alepat, ñin du galava, ñin kambewi!”

⁴² De, kepat katik alepin kambevevekandi makañimeve. Wun 12 krismas toneve. De, kavila balañjun wutve vilawiki pikiliyeve, towok pikiliyeve. ⁴³ De, Jisasilin valatik towok sivileve kasik wulu yila balañjutuk sivi ve masivandu. Kavik sivilevekandi yila jeñjek katik aleptik masivañga galaveve.

6

*Nasaletile balañjun Jisas gilipe ambikapeve
(Matyu 13.53-58 na Luk 4.16-30)*

¹ De, Jisasilin katik mit valambe nimeve wokok watikik. Wokok guñgundandi wakan nimeve. ² De, katik Yisi Tonimbale Vandi* wun Sa Wamik* love mfititi mfititi sivileve. Wulu biyive balañju wusandañin pikiliye sivileve, “Kasik avitin kavila wulu akati yivale? Katik wunutuk tonmale gasak junjuñamalain avik tonma? Kasik avitin kavila gasak pitikie wulu akati yivale? ³ Wun katik kilikvali. Wun Mariakik fak. Wun Jemsindi Josepindi Jutasindi Saimonkik wuñgiak. Wokok samilu ambandi tonma.” Kavik sivilevekandi, de, bikik kumbañgin akakalakeve, wunundi.

⁴ De, Jisasilin kavik sivileve, “Balañjun Gotkik mangik malañmi sivi vale balañjik akitva, kape wokok watik ñaikik valan wunu ka akitvi, wokok ñinjan wunu ka akitvi, wokok mfotile balañjun wunu ka akitvi.” ⁵ Kape, de, Jisasilin gasak pitikie wulu katik watikik avik pavapa? Kape wun ñaikik ñaikik maliwale balañju kilik mandivevendi apitandañeve. ⁶ Valan wokok wulu ava yive suwi, kape wun towok juñaveve.

*Jisasilin wokok 12 guñgunda apisukuveve yila wulu pavañga
(Matyu 10.5-15 na Luk 9.1-6)*

De, Jisasilin wokok guñgundandi wata watatik ñilali mfititi mfititi sivileve. ⁷ Kape, de, wun wokok 12 guñgunda kañimileve. Kañimilevekandi asikuveve alawiñe alawiñe Gotkik wulu sivi vañga. Wun valatik pitik masiveve sulak yakakale sañjañmangañpale. ⁸⁻⁹ Wun kavik galaveve, “Ben muñfuti sundi safutile watañ ñaikik malañmi. Kape yetik watañdi kañgandi bretandi yila monindi malañmandu.” ¹⁰ Wun valatik galaveve, “Ben yetik watikik nime apisalavakandi yetik ñaikik mfotok love tonmumfu. Ben katik mfot valambe yetik mfotok ñimandu. Kape yetik watik ñimamanga pavalen, de, katik vandi katik mfot valambumfu. ¹¹ De, katik watikile balañjun be yivulu gilipakandi bikik wulu biyulu gilipalen, de, ben vala valambe ñimumfu. Kavik pavapalen ben bikik gambiñgitile mañju bimbiliñmumfu. Kavik pamfu kavila balañjun bikik yaka wulu ga juñavañgapañe.”

¹² Kape, de, kavila guñgundan wata watatik ñinji salavevekandi sivileve, yila balañju anafak juñjuñama ga yivañga pave. ¹³ Valan sulak yakakale wusandañ sañjañevekandi maliwale balañju gasakamañjik wel mandive anafak ga toneve.

wuleve balañjun mfakungunove mfa. Wulevekandi balambaneve. Wun kavik wuleve valan sipsip fuingo toneve, valan mañjiñjiveve balañjikin miñakik. De, wun wulu gasakamanaj mfititiwi sivileve, valatik.

³⁵ Kape, de, mfunum, valin bumbevendi wokok gungundan Jisasitik ñime sivileve, “Kaikalin muñungumbar, de, valin bumba. ³⁶ Kavila balañju ga ñime veveka mitandi watatik, bikik jeñjek ga wusuwanja.”

³⁷ Kape Jisasilin wokok gungundatik kavik sivileve, “Ben jeñjek masive, valatik.”

De, valan wunu kombiiyeve, “Ñen 200 valu tonapale monitile breta wusuwapala, valatik masive ga jivanja?”

³⁸ Wun valatik sivileve, “Ben breta akuanjin tonma? Wutvanja dalanjime.”

Valan ñime wutve balakevekandi yika yinjime sivileve, “Ñen ñaikik kilik Bretandi alawin yesija tonma.”

³⁹ De, Jisasilin kavila balañju wofoptik kavik galaveve, “Ben gumu gumu yisiwi, anafak vasesbarjik.” ⁴⁰ De, valan gumu gumu yisiwove, yilan 100 100 yisiwove, yilan 50 50 yisiwove.

⁴¹ De, Jisasilin kavila ñaikik kilik Bretandi alawin yesija yivevekandi fiinga matanjmi wulevekandi Gotik akitve kukuñeve. Kukuñevékandi breta pitivi masiveve wokok gungundatik kavila balañjutuk masivanjapale. Pavevekandi wun kavila alawin yesija pitivi masiveve, wofoptik.

⁴² Kape, de, vala wofopin jive balakeve. ⁴³ De, valan yila yisingalindi breta yila 12 banda yive suwi mimilesekeve. ⁴⁴ De, 5000 autun katik jeñjek jiveve.

Jisasilin manjangan vilekik ñimeve

(Matyu 14.22-33 na Luk 6.16-21)

⁴⁵ Jisasilin wokok gungunda balinik ga valapeve angindanjik govanga, bindefop. Wun Betsaita galavale watikik ga goveve, vala. Wun wusuak toneve, kavila yila balañju bikik mfututuk ga ñimanja pave. ⁴⁶ De, wun kavila balañju ga ñime balakevekandi yetik lamik ñime kivevekandi Got kukuñmanja.

⁴⁷ De, katik wukan var, katik balilin manjangan gijganik toneve. Kape Jisas wusuak sinjanjik toneve. ⁴⁸ De, wun kavik wuleve wokok gungundan towok yikiveve, kape gasak vivilimin bikik mapalatik ñimevendi ta yikiveve.

De, valatik Jisasilin ñimeve manjam vileki. Wun vala valambe ñimanja paveve, ⁴⁹ kape valan manjam veleki wunu wuleve. Kapekandi sinjin mui junavevekandi kolekeve. ⁵⁰ Vala wofopin wunu wule valaiyeve. De, kepat wun valatik galaveve, “Ñunu kasik. Valaivandu! Kumbangi ditipata tonme.” ⁵¹ De, wun valandi balini valapevendi katik vivilimin valambeve. De, valan wutve towok mfulawikeve.

⁵² Valan katik breta masiveve wulukik asik manjogoveve. Valan sipilavit yakakale balañju.

Jisasilin yila maliwale balañju anafak ga toneve, Genesaretik

(Matyu 14.34-36)

⁵³ De, Jisasilin wokok gungundandi manjangan angindanjik govevekandi Genesaret galavale mitik ñime bali ñimeve. ⁵⁴ Ñimevekandi bali valambe alikivevendi kavila balañjun wunu wule junaveve. ⁵⁵ Kapekandi valan bikik mita mita wofop janjivekandi maliwale balañju yiveve. Valan palasuandi malañeve maliwale balañju katik Jisasilin tonmale mitik anañ biyeve, valan. ⁵⁶ De, Jisasilin ñimeve mita wofop, wata wofop, gia wata wofop, mia mita wofop, valan bikik maliwale balañju malañmi mfelekeve, bikik makalowale mfanik. Valan pavevekandi Jisasitik galambalambaneve wokok watarjile mfumfut mativiviñinmanja. Wokok watarjile mfumfut mativiviñineve balañju wofopin bikik mamalun valambeve.

7

Jisasilin galaveve

Gotin Masiveve Gonguanjali Wulun gasak varj tonma

(*Matyu 15.1-9*)

¹ De, yila Farisitile* autundi yila Jerusalemile Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* Jisasitik mfakungunove. ² Mfakungunovekandi wuleve Jisasikik yila gungundan jeñjek jiveve, kape bikik kilia yakakale, valan ava andakambe manamik.

³ (Kavila Farisitile balañjundi yila Jutatile balañjun wofopin bikik kilia ka andakambalen jeñjek ka jivapayi. Anañkik balañjun masiveve bikik gonguanjali fulakin kavik toneve. ⁴ Valan maket mandivale mfanik ñime yinimevekandi, yatangin ava jive. Valan wandefaka manam andakambeve. Bikik gonguanjali wulu wusandaj miñakavik vañjeneve. Bikik wambikasundi susumundi gininigiñe andakambeve.)*

⁵ De, kavila Farisitile balañjundi Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun Jisasitik kombiyeve, “Dakik gungundan aipandi anañkik balañjun masiveve gonguanjali fulak ava pave? Valan yatangin jiva, kape bikik kilia yakakale, ava andakambe.”

⁶ De, Jisasilin valatik galaveve, “Ben velek mapalandi sivitvale balañju! Katik Aisaia* galavale Gotkik mangik malañmi sivileve balañjikin bikik fulak waingeve galaveve. Anañ anañ wun kavik moleve, ‘Kavila balañjun ñunu mangi ñaikikti akitva, kape bikik kumbangin ganaingitik tonma. ⁷ Valan ñunu yatangin ta kukuñma, valan balañjukok mfititiwali wulu ñakik wululungo galava.’”

⁸ Jisasilin Aisaikik wulu kavik galavevekandi wun wusuak yika kavik galaveve, “Ben Gotin Masiveve Gonguanjali Fulak pindave kape balañjukok gonguanjali wulu pava. ⁹ Ben kavik juñava, Gotin Masiveve Gonguanjali Fulak valambakandi kape anañkik balañjukok gonguanjali fulak pava, katik anafak, a? ¹⁰ Mosesilin* anañ anañ galaveve, ‘Dakik wandi wome fofonombe.’ Wun miyakavik galaveve, ‘Yetik balañjikin wokok wandi wome mongopalen, ben katik balañjik matve ga singinme.’ ¹¹⁻¹² Kape ben pindavakandi galava yetik balañjikin wokok womendi wantik masivangapale lua wun anañ galaveve Gotik masivanga, wun wokok womendi wantik masivandu. Kakamba. Gotkik lua. ¹³ Ben miñakavik Gotin Masiveve Gonguanjali Fulak valambakandi kape anañkik balañjun betik masiveve gonguanjali fulak ben katik pava. Ben miñakavik pava yila wulu wusandaj.”

Jisasilin galaveve

kumbanjile wulun pave ga tonma

balañjik yakakatik

(*Matyu 15.10-20*)

¹⁴ De, Jisasilin galaveve yila balañju wunutuk yika mfakungumanga. Yinimevendi wun galaveve, “Ben ñakik wulu biye juñave. ¹⁵⁻¹⁶ Tatangatile yetik wosen balañjiktik lovalen katik balañjikin yakatik balañjik ka tonapayi. Kayi. Balañjikik kumbanjile wulun salavakandi, kavila wulun katik balañjik yakatik balañjik ga tonapa.”

¹⁷ De, Jisasilin kavila balañju valambevekandi mfotok ñime lovevendi wokok gungundan wunutuk ñime kombiyeve katik mfititik sivileve wulu. ¹⁸ De, wun valatik kavik galaveve, “Ben wakan juñjuñama miñakik, a? Ben ka juñavai, a? Tatangatile yetik wosen balañjikik kumbanjik lovalen katik balañjikin yakatik balañjik ka tonapayi. ¹⁹ Katik wosen dau ñaikik love salave, kape katik balañjikik juñjuñamatik ka lovapayi.”

Jisasilin kavila anañ galaveve wulu galavevendi, de, jeñjekin wofopin anafawali tonma, Gotkik makiti.†

²⁰ Jisasilin yika kavik galaveve, “Balañjikik kumbanjile wulun salavakandi, kavila wulun katik balañjik yakatik balañjik ga tonapa. ²¹⁻²² Balañjukok kumbanjile yila yakatik

* ^{7:4} Valan mamalik ava juñave, valan andakanga miyakik lua ñave. † ^{7:19} Mamalukik wulu gaveka. Wokok wulu balañjikik fulak galava.

juñjunamalın salava. Kavıla kavik tonma, mendulak fulak pava, lua fomba, balañju mat mat ganğa sıngınma, wutvılıwa, yaka wulu yaka wulu pamfuluwa, apıpılaıva, mımlıka mıñakık, mfamuñjuwa, maiyawa, wovene yatangın malañkiva, kakañgın. ²³ Kavıla yaka wulun balañjikık kumbañıle. Valan katık balañjik yakatik ga tonma.”

Yetik Fonisiatile melin juñaveve Jisasılın pıtıkıe kapekandi wulu paveve
(*Matyu 15.21-28*)

²⁴ De, Jisasılın katık watık valambe ñımeve Tair galavale siti vevekatıle mıtik. Wun kaukati yetik mfotok loveve, kape wokok safulun pımbılıñmeve, kapekandi wun yıla balañjun wunu wutvulu gılıpeve. Kape wun avik gulipılıyapa?

²⁵ De, yetik melin, yetik sulak yakakatıkın wokok aleptık dundumııyeve. Katık melin bııyeve Jisasılın yıñımeve, kape, de, wun ñımeve Jisasıkık gambıngıtık vandamfufundi amandepewı bakti mañjikatik mandıveve.

²⁶ Katık melin yetik wutakıwı. Wokok gonguanmali fulakın Gris galavale lomıle, kape wokok wunu kaweve watıkın Sairofonisia galavale distrikıle.

Wun Jisasıtık yıñımevekandi galambalambaneve Jisasılın wokok alep dundumııyeve sulak yakakatık sañjanmañga. ²⁷ Kape Jisasılın wunutuk galaveve, “Faklia bındefaka ga jive. Fakliakık bret yive kindutık malıpakıle fulakın yakatik.”

²⁸ Kape katık melin wunutuk sıvıleve, “Gasak Wakın, mambat lolomıle kindun fakliakık jeñjek vıvılı jıva.”

²⁹ De, Jisasılın wunutuk kavik galaveve, “Dın kavik galavandi, ñın anafak bııya, kape dın dalañıme. Katık sulak yakakatıkın dakık alep valambe ñıma.”

³⁰ De, katık melin mfotok ñımevekandi wuleve, wokok alepın ñeñembañik yokowı toneve. Katık sulak yakatikın anañ valambe ñımeve.

Jisasılın ñaikık tuandundi mañgık miyakık balañjik anafak ga toneve

³¹ De, Jisasılın Tair valambe ñımeve Saidon galavale distrikık. Kauka valambe ñımeve Dekapolis galavale distrikık. Kauka valambe ñımeve Galili galavale mañamguanık.

³² De, valan yetik tuandusin balañjik Jisasıtık malañeve. Wokok belin gıkılıkeve, wulu waıñgeve ava sıvıtve. Kape valan Jisasıtık galaveve wokok kılık mandıvañga, katık balañjik anafak ga tonmañga.

³³ De, Jisasılın katık balañjik yive kavıla yıla balañjukok mııt valambe ñımıleve. ñımılevekandi wokok kılıwavi katık balañjikık tuandutuk suwovekandi susupi tulevekandi wokok kılık katık balañjikık betık mandıveve. ³⁴ De, Jisasılın fııñga wunambin gıvatañmı wulevekandi, sikaiñevekandi katık balañjıtık galaveve, “Efata!” Katık wulu amban kavik galava, “Tıkuaka!”

³⁵ De, kepat wokok tuandun tıkuakevekandi wokok belin anafak tonevekandi wulu waıñgeve sıvıleve ³⁶ De, Jisasılın valatik galaveve yıla balañjutuk sıvıtvanu, kape valan bala pındave sıvıleve. Wun towok apıkakambe sıvıleve, kape valan Jisasıkık mañgık yika towok bala pındave sıvıleve. ³⁷ Kape, de, kavıla yıla balañjun, bııkık kumbañgın towok vañ kambekeve, kapekandi galaveve, “Wun wulu wulu wofop waıñgeve pava. Wun tuandusin balañju wulu ga bııya. Wun mañgık miyakık balañju wulu ga sıvıtva.”

8

Jisasılın jeñjek masıveve 4000 balañjutuk

(*Matyu 15.32-39*)

¹ De, yetik vandi yıla balañjun wusandañ mfakunğunove, kape valan jeñjekın mıñakık. Kape, de, Jisasılın wokok gungunda kañınmı ga yıñımevekandi galaveve, ² “Ñın kavıla balañju balambanma. Valan valu alılam tonmale, kape jeñjekın mıñakık. ³ Ñın vala yatangın gunağa apısukuvalen bııkık mfututuk, yılan gunağaka ması sıngınapati. Yılan ganaıngati yıñımale.”

⁴ De, wokok gungundan wunutuk galaveve, “Kaikalın muñunğumbañ, jeñjek miyakık mııt. Amba breta akati yıvapa kavıla balañju ga jıvañga?”

⁵ Wun valatik kombiyeve, “Ben breta akuang?”
Valan galaveve, “7 breta.”

⁶ De, Jisasilin galave mañjikatik ga yisiwove, kavila balañju. Wun kavila 7 breta yivevekandi Gotik akitve kukuñvevekandi pitivi masiveve wokok guṅgundatik, kavila yila balañjutuk ga masivaṅga. De, valan kavila balañjutuk masiveve. ⁷ De, valan yila sa yesiṅa toneve, ṅaikile. Wun Got akitve galavevekandi kavila yesiṅa ga masiveve, miyakavik.

⁸ Valan jeñjek jive mamalasewi balawi, valambeve makandu 7 bandatik yive suwi mamalasekeve. ⁹ Kavila balañjun 4,000-ṅo toneve.

¹⁰ De, Jisasilin vala apisukuve ga ṅimevekandi wun wokok guṅgundandi yetik balini valape aṅṅindaṅik goveve Dalmanuta galavale distrikik.

Farisitile balañjun Jisas galaveve
yila gasak pitikie wulu pavaṅga
(*Matyu 16.1-4*)

¹¹ De, yila Farisitile* autun Jisasitik yinimeve wunundi towok bala sivileve. Valan wunu apipilayeve, yetik ga juṅavaṅgapale gasak pitikie wulu wunutuk ga pavaṅga. Valan yila wulu wokok safutuk mandive sivitvaṅga juṅaveve.

¹² De, Jisasilin wokok kumbaṅin saṅmiki apiwoselevekandi kavik galaveve, “Kamfu tonmale balañjun ga juṅavaṅgapale gasak pitikile wulu aipandi wulaṅga miliwa? ṅin wulu vaṅu betek sivitva, valan ka wulapayi. ṅin vala ga wutvaṅga ka pavapayi.” ¹³ De, wun vala valambe ṅimevekandi balinik yika valapevekandi aṅṅindaṅik goveve.

Jisasilin yis apikamule wulu sivileve
(*Matyu 16.5-12*)

¹⁴ De, Jisasindi wokok guṅgundan bret ḡinanambe valambe ṅimeve. ṅaikik bret ṅaikikin bali kumbaṅik toneve. ¹⁵ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben waṅgeve, Farisitile* autokok yisndi Herotkik* autokok yis. Ben waṅgeve.”

¹⁶ Wokok guṅgundan bikik gumi wokok sivileve wulu sivit piyeve. Valan kavik sivileve, “Amban bretin miñakik.”

¹⁷ Jisasilin valan sivileve wulu juṅavevekandi sivileve, “Ben aipandi bretin miyakik tonmale wulu sivitva? Ben ka juṅavi, a? Bikik kumbaṅgi ava tikukika? Bikik juṅjuṅamalin apivitipalia? ¹⁸ Ben sipalakik, kape ka wuti, a? Ben tuandukok, kape ka bisi, a? Ben ḡinanambale, a?”

¹⁹ ṅin bret ṅaikik kilik pitik pilivevekandi 5,000 balañjukok, jive ḡipiive valambeve Bretandi ben akuang banda suwove?”

Valan wunutuk sivileve, “12.”

²⁰ Jisasilin valatik yika galaveve, “ṅin bret 7 pitik pilivevekandi 4,000 balañjukok, jive ḡipiive valambeve Bretandi ben akuang banda suwove?”

Valan wunutuk sivileve, “7.”

²¹ Wun valatik galaveve, “Ben ka juṅavi, a?”

Jisasilin yetik sipala yakakalekik balañjik anafak ga toneve

²² De, Jisasindi wokok guṅgundan Betsaita galavale watikik apisalave ṅimeve. Apisalave ṅimevendi katik watikile balañjun wunutuk malaṅeve yetik sipala yakakalekik balañjik. Valan wunu galambalambaneve Jisasilin wunutuk kilik mandivaṅga. ²³ Kape Jisasilin wokok kilik mfovevekandi wunu watik kutuk malaṅeve. Malaṅevekandi wokok sipalalik susupi tulevekandi kilia wunutuk mandivevekandi kavik kombiyeve “Ḍin yila lua wutvala?”

²⁴ De, wun wutve wulevekandi kavik galaveve, “ṅin balañju wutva, kape muṅango ṅimakatik wutva.”

²⁵ De, Jisasilin wokok kilia katik balañjikik sipalalik yika mandiveve. Mandivevendi katik avitin towok jilevekandi, de, tikukave, wun waṅgeve wuleve, lua wofop. ²⁶ De,

Jisasilin wokok mfotok apisukuve ga nimeve. Wun kavik galaveve, “Din watikik apisalavandu.”

*Pitalin galaveve, Jisasilin Krais tonma
(Matyu 16.13-20 na Luk 9.18-21)*

²⁷ De, Jisasilin wokok gungundandi yila watatik nimeve. Sisaria Filipai galavale siti vevekatik tonmale kavila. Valan mai nimevekatik wun wokok gungundatik kombiyeve, “Yila balañjun nunu nani galava?”

²⁸ Valan wunutuk galaveve “Yilan galava Jon, katik manjamik ga bumbale fak. Yilan galava Elaija*. Kape yilan galava yetik Gotkik mangik malañmi sivitvale balañjik.”

²⁹ Kape wun vala yika kombiyeve, “Ben nunu nanifak galava?”

De, Pitalin kavik galaveve, “Din Krais tonma, katik Gotkik Balañju Yika Yivangapale Balañjik.”

³⁰ De, wun vala apikakambeve, valan katik wun Krais tonmale wulu sivitvandu yila balañjutuk.

*Jisasilin galaveve, wovene singinme yika kambekapa
(Matyu 16.21-28 na Luk 9.22-27)*

³¹ De, Jisasilin valatik yila wulu mfititiwi sivileve. Kavila wulu kavik tonma, yila balañjun yaka wulu wusandañ Balañjikik Faktik* pavapa, kape, de, wokok safulun towok akalakapa. Jutatile avitkasundi Gasak Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun* wunu beñgonapa. Kape valan wunu matve ga singinapa. Kape aliluangik vandi yika kambekapa. ³² Wun kavila wulu matisivañmi sivileve. Kape, de, Pitalin wun malañvekandi vavawi sivileve.

³³ De, Jisasilin matiyokolowovekandi wokok yila gungunda wuleve. Wun Pita miñakavik vavawi sivileve, “Satan*, din avave! Nin du wutvulu gilipa! Din Gotkik juñjuñama ka vañjenmi! Din balañjukok juñjuñama ñaikik vañjenma!”

³⁴ De, Jisasilin ga yinimevekandi wokok gungundandi yila balañju wusandañ. Wun valatik kavik sivileve, “Yetik balañjikin nunu vañjenme ñimañga miliwalen, wovon miliwale juñjuñama ga valambe, kape wokok mamatawi muñ ga afufulive malañmi nunu vañjenme. ³⁵ Yetik balañjikin wovene wovene kamfu kamfu kasik mañjikatik alilekalak tonmañgapale wulu gasak wulu vañ juñava. Kavik juñavale balañjikin singinapa. Kape yetik balañjikin kavik ka juñavi. Wun wokok woven tonmañgapale wulu gasak we ka galavi. Wun nunundi Gotkik wulu anafu malañkive juñava, kapekandi singinma. Kavik juñavale balañjikin alilekalak tonñimama.

³⁶ Yetik balañjikin lua wofop vañ wofop yiva, kapekandi singinmalen, kavila luan wunu anafak avik ga tonapa? ³⁷ Katik balañjikin woveñe woveñe gitik luandi wusukapa, alilekalak yika tonmañga?

³⁸ Kamfu tonmale yakakale balañjun, Got valambale balañjun, betile yetik balañjikin nunundi ñakik wulu mimiliwi ñaçalambalen, Balañjikik Fakin, wokok wun yinimale vandi, wun miñakavik mimiliwi ñaçalambapa katik balañjik. Balañjikik Fakin katik vandi wokok Wañkik gasak pitikti valinggo apikowi yinimama Gotkik anafawali luasamban sulundi.”

9

¹ Jisasilin valatik kavik galaveve, “Nin wulu vañu betik sivitva, kaikatik sambitve tonmale yila balañjun kavik wulapa, Gotin gasak pitikik Juwutkasak tonapa. Wandefaka ka singinapayi, yilan.”

*Jisasikik safulun vavaivikeve
(Matyu 17.1-13 na Luk 9.28-36)*

² De, valu 6 vandi, Jisasilin Pitandi Jemsindi Jon ñaikik yive malañive, yetik lam wunambin vañik. Kaukatik valan bisak tonevekandi wuleve yetik fulakin wunutuk apisalavevendi kape wun yindañdi toneve. ³ Wokok watañu towok vavaivikive,

towok waŋ kiliavikive. Kasik mañjikatiŋ yetik balañjikin wokok wataŋu avik ga kiliavikapa, kavik. ⁴ De, wokok guŋgundan kavik wulevekatik Elaijandi*Mosesilin* pilekivalaŋevekatik wuleve valan. Pilekivalaŋevekandi Jisasindi wulu sivileve.

⁵ Kape, de, Pitalin Jisasitik kavik sivileve, “Watpalaŋ, amban kaikatik tonma anafak. Ñe kakalak mfutu alilam ga giŋve, dakik yetik, Mosesikik yetik, Elaijakik yetik.” ⁶ Kavila guŋgundan towok valaiyevendi Pitalin kavik galaveve.

⁷ De, yetik yaŋgimin ñime vala timbevendi yaŋgim kumbaŋni yetik maŋgikin kavik sivileve, “Ñakik towok miliwale fakin kasik. Ben wunu biye.” ⁸ Valan kepat ta maiyokolok mfiyokolokevekandi Jisas ñaikik wuleve valan.

⁹ De, lam bumbevekandi sivilimeve Jisasilin. Katik valan wuleve wulu apikakambe sivileve. Wun kavik sivileve, “Kamfu ben wutvale wulu sivitvandu. Balañjikik Fakin siŋginme kambekuakile vandi pindaŋ matisivaŋmi sivitvumfu.” ¹⁰ Kavila wulun bikik kumbaŋgi ñaikitik tonñilali. Kape valan bivene bivenetik kombii kombii sivit piyeve. Katik siŋginme kambekuakile wulu sivit piyeve, valan.

¹¹ Valan wunutuk kavik kombiyeve, “Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun* aipandi galava Elaijalin wandefaka yinimama?”

¹² De, wun valatik kavik sivileve, “Kavik tonma. Elaijalin wandefaka yinimama wulu wofop waŋgeve mfaviliñjiwanga pave. Kape Gotkik Buk kumbaŋile wulu aipava? Kavik moleve, Balañjikik Fakin yakai yakai tonapa, kape yila balañjun wunu maiyakapa. ¹³ Kape ñin kavik galava, Elaijalin anañ yinimeve. Yila balañjun wunutuk bikik juñjunamandi paveve. Gotkik buk kumbaŋile anañ moleve wulu miyakavik paveve, valan.”

*Jisasilin yetik sulak yakakatik dundumiyeve fak anafak ga toneve
(Matyu 17.14-21 na Luk 9.37-43)*

¹⁴ De, Jisasilin Pitandi Jemsindi Jonindi wokok yila guŋgundatik yinimevekandi wuleve, valatik mfakove toneve gum. Katik gum kumbaŋile yila Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun* valandi wulu sivit piyeve. ¹⁵ De, kavila gumile balañjun wofopin Jisas wulevekandi bikik kumbaŋgin kepat kambekeve. Valan wunu wutve jaŋevekandi wunu wutve vavalawa galaveve, “Anafak yinima!”

¹⁶ Wun valatik kombiyeve, “Ben gitik wulu sivit piya?”

¹⁷ De, katik gum kumbaŋile yetik balañjikin galaveve, “Watpalaŋ, ñakik fak yetik sulak yakakatikin dundumiyeve maŋgik miyakik ga tonma, kapendi ñin dutuk malaŋma.

¹⁸ Katik sulak yakakatikin dundumiivendi wun gapakandi suapin salava mamaliñni kapekandi ñandu likitiwa safulun pektanmuwa. Ñin dakik guŋgundatik ga sañjaŋmaŋga ta kombiyeve. Valan ka balawi.”

¹⁹ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben kamfu tonmale balañju. Ben Gotkik wulu yive susuka miñakik balañju. Ñin bendi akuan valu tonapa? Ñin valu valu be ta mfititi mfititi sivitvale. Ben ka juŋavi, a? Ñin valu akuan kavik pavapa, betik? Katik fak nunutuk malaŋmi!” ²⁰ De, valan wunu Jisasitik malaŋevendi katik sulak yakakatikin Jisas wulevekandi katik fak ga gapeve. Katik fakin mañjikatik kukumukevekandi asokopekevendi suapin salaveve mamaliñni.

²¹ De, Jisasilin katik fakik waŋtik sivileve, “Valu akuan kavik toneve?”

Wun galaveve, “Sawekatik mandivileve, wun. ²² Yila valu katik sulak yakakatikin mindatik gaŋga kumukeve yila valu maŋambitik gaŋga kumukeve, wunu ga siŋginmaŋga pave. Kape ñin balawalen, ñe balambanmakandi matikokolewi.”

²³ Jisasilin wunutuk sivileve, “Ñin aipandi galava ‘Ñin balawalen’? Yetik balañjikin kavik juŋavalen, ‘Gotin balawa,’ de, katik balañjikin balakapa wulu wulu wofop pavaŋga.”

²⁴ De, kepat katik fakik waŋin galaveve, “Ñin kavik juŋava! Ñin ta juŋavale daŋ waŋgeve ga juŋave.”

²⁵ De, Jisasilin wulevekandi yila balañjun wusandañ jañmi mfakungumove, wun katik sulak yakakatikik apikakambe sivileve, “Din, mañgik ga valambalendi tuandu sin ga tonmale sulak, ñin du apikakambe sivitva, wunu valambe dalañime. Wunutuk yika dundumiivañga yinimandu.”

²⁶ De, katik sulakin ga kolewi gapevekandi wunu valambe ñimeve. Kape katik fakin sisingin vañngo toneve. Miñakavik wulevekandi balañjun wusandañin sivileve, “Wun anañ sisinginmale.” ²⁷ Kape Jisasilin wokok kilikik mfove mfakambekevendi wun kambewi sambileve.

²⁸ De, Jisasilin wokok guñgundandi vala valambe ñime loveve yetik mfotok. Valan bisak tonevekandi Jisasitik kavik kombiiyeve, “Ñen aipandi katik sulak yakakatik sañjañmañga ta pava?”

²⁹ Wun valatik kavik galaveve, “Kavik tonmale sulun ñaikik fulakin ñaikikin tonma, sañjañmañgapale, ambikik Wañ kukuñmalen, balakapa.”

*Jisasilin yika galaveve, wovon sisinginme yika kambekapa
(Matyu 17.22-23 na Luk 9.43-45)*

³⁰ De, Jisasilin wokok guñgundandi katik mit valambe ñimeve. Valan Distrik Galili ñiñawi ñaikindi ñimeve. Jisasilin wokok guñgundantik yila mfititiwale wulu sivitvañga milikeve, kapekandi yila balañjutuk wunu ga wutve juñjuñawulu gilipeve. ³¹ Wun wokok guñgunda kavik mfititikeve yetik balañjikin Balañjikik Fak* kindiñmi suwapa yila mamatutuk. Valan wunu matve ga sisinginapa. Matve ga sisinginmindi wun alilangik vandi yika kambekapa. ³² Wokok Guñgundan wokok wulu mamanguve kape kombiiyulu valaiyeve.

*Atik balañjikin gasak tonma
(Matyu 18.1-5 na Luk 9.46-48)*

³³ De, Jisasilin wokok guñgundandi Kaperneam galavale watik apisalave ñimevekandi mfotok ñime loveve. Lovevendi Jisasilin wokok guñgundantik kombiiyeve, “Masi ñimakandi ben gitik wulu sivilima?”

³⁴ Kape valan wulu miñakik. Valan masi ñimevekandi vala giñgani nan gasak tonapale wulu sivilimeve bivene bivenetik.

³⁵ Kape, de, Jisasilin yisikevekandi gave ga yinimeve, wokok 12 guñgunda. Yinimevendi valatik kavik sivileve, “Yetik balañjikin gasak vañ tonmañga miliwalen, wovene wovene mañjika vañjik malañbumbe yila balañju wofopkik luasamban tonme.”

³⁶ De, Jisasilin yetik fakliak yive mfapingapeve bikik giñganik. Wun mamatawuwi tonevekandi valatik kavik galaveve, ³⁷ “Yetik balañjikin ñunu juñavalen kapekandi yetik kavik tonmale fak matikokolewalen, wun ñunu matikokolewa. Miñakavik yetik balañjikin ñunu matikokolewalen wun ñunutuk ka pavi. Kayi. Wun ñakik ñunu apisukuve ga yinimale Wañ matikokolewa.”

*Jisasilin ambatik yakavik ka pavale balañjikin ambatik anafak pava galaveve
(Luk 9.49-50)*

³⁸ De, Jonon Jisasitik galaveve, “Watpalañ, ñen dakik wuñdi sulak yakakale sañjañmale balañjik wutvale. Wun amba ava vañjenme kapendi ñen wunu apikakambale.”

³⁹ Kape Jisasilin kavik galaveve, “Wunu apikakambandu. Yetik balañjikin ñakik wuñdi gasak pitikie wulu pavalen, wun kamfu kamfu ñunu avik maiyakapa? ⁴⁰ Ambatik yakavik ka pavale balañjikin ambatik anafak pava. ⁴¹ Yetik balañjikin juñavalen ben Kraistile*, kapekandi wun ñaikafak miña mañam betik masiva, ñin wunutuk anafak pavapa. Ñin wulu vañu betik sivitva, ñin wokok anafak fulak yatañgin ka valambapayi.”

*Jisasilin yaka wulu pavandu galaveve
(Matyu 18.6-9 na Luk 17.1-2)*

⁴² Jisasilin kavik galaveve, “Yila faklian ñakik wulu yive suwapa. Yetik balañjikin kavik tonmale fak ñakik wulu ga valambalen, wun yakai yakai vañ tonapa. Yila

balañjun wandefaka katik balañjik yetik gasak mindim wokok biñbatik diñmakandi gia mañamguanik yukuaki ga ñiliwalen, valan anafak pava wunutuk. Ñiliwale fulakin yakai yakai vañ gaveka. Yetik balañikin safakliak pave ñunu ga valambalen, ñin yakakatik vañ wunutuk papa.

⁴³⁻⁴⁴ Kape, de, dakik yetik kilikin yakakatik fulak pavalen, kapendi ñin miyakavik yakakatik fulak pavingi, de, ñin dakik kilik matipitikumfu. ñin Wunambinik ñaikik kilikti ñimalen, ñin anafak tonapa. Kape ñin alawin kiliandi Heltik ñimalen, ñin yakai yakai vañ tonapa. Heltile minin kusimbeve min gaveka. ⁴⁵⁻⁴⁶ Dakik yetik gambañin yakakatik fulak pavalen, kapendi ñin miyakavik yakakatik fulak pavingi, ñin dakik gambañ matipitikumfu. ñindañ gambañi Wunambinik ñimalen, ñin anafak tonapa. Kape ñin Heltik gambañi alawindi ñimalen, ñin yakai yakai vañ tonapa. ⁴⁷ Dakik yetik sikilin yakakatik fulak pavalen, kapendi ñin miyakavik yakakatik fulak pavingi, ñin dakik siki dikumfu. ñin Gotik watikik ñindañ sikindi ñimalen, ñin anafak tonapa. Kape ñin Heltik sipala alawindi ñimalen ñin yakai yakai vañ tonapa. ⁴⁸ Heltile mfumfundan ka siñginañpaya. Miñakavik Heltile minin ka kusimbapaya.

⁴⁹ Minik apikuwapa balañju wofotik sota mfañilewalingo.*

⁵⁰ Sotan anafak. Kape sotan sotaño ka giñgilingmalen, ñin avik pave yika anafak ga tonapa? Bikik kumbañgi sotaño ga giñgilingmikañga, kapekandi bivene bivenendi ka ñiliwa.”

10

*Jisasilin meandu malata
apitomoñmale wulu sivileve
(Matyu 19.1-12 na Luk 16.18)*

¹ De, Jisasilin wokok guñgundandi Kaperneam valambe ñimeve Distrik Jutatik Jordan mañamguan angindañik. De, balañjun wusandañin yika wunutuk mfakañguñove. Kape, de, wun wokok fulak kavik paveve, wun valatik yila wulu mfititiwi sivileve.

² De, yila Farisitile* autun wunutuk yinime wunu muwi dipikape kombiiyeve, “Gotin Masiveve Gonguanmali Fulakin* kavik galavala, yetik avitin wokok me apitomoñmañga pavale fulakin anafak, a?”

³ Jisasilin kavik galaveve, “Anañ anañ Mosesilin* ambikik anañ toneve wungasutik gitik wulu sivileve?”

⁴ Valan kapendi kavik galaveve, “Mosesilin galaveve yetik avitin wokok me apitomoñmañga pavalen katik avitin wokok me apitomoñmañgapale janda motve masive wokok metik.”

⁵ De, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben wulu pindavale balañju, kapendi Mosesilin katik ñaikik wulu betik motve masiveve. ⁶ Kape anañ anañ vañ Gotin yila wulu galaveve. Gotin lua wofop mandivevekandi, wun balañju mañjikatik gotve mandiveve. Aviti me mandiveve, wun. ⁷ Gotin kavik paveve, kapekandi wun ambatik kasik fulak masiveve. De, yetik avitin wokok wañdi wome valambakandi wokok me yivpa. ⁸ Yivakandi valan alawiniñ ñaikik safu tonapa. Valan alawiniñ gaveka. Kayi. Ñaikik balañjikingo tonapa. ⁹ Kape, de, Gotin anañ mfakañguñove balañju, yetik balañjikin apitomoñmandu.”

¹⁰ De, Jisasindi wokok guñgundan mfotok ñimevendi wokok guñgundan katik wun anañ sivitvale me apitomoñmale wulu yika kombiiyeve. ¹¹ Kapendi wun valatik galaveve, “Yetik avitin wokok me apitomoñme yetik me yivalen, wun mendulak fulak pava. Wun wunutuk yakai yakai pava. ¹² Miyakavik yetik melin wokok malat apitomoñme yetik malat yivalen, wun miyakavik mendulak fulak pava.”

*Jisasilin faklia wunutuk ga yinimañga galaveve
(Matyu 19.13-15 na Luk 18.15-17)*

* ^{9:49} Ñen kasik apikamule sivitvale wulutile juñjuñama wañgeve ka juñjavi. Kape yila balañjun wusandañin juñjava wokok asikin Wok Pris 2.13 tonma.

¹³ De, yila balañjun faklia Jisasit̄ik malañmanga paveve, wun vala mfovaŋga. Kape wokok guŋgundan vala apikakambe galaveve.

¹⁴ Jisasil̄in kavik wulevekandi gilipe valatik kavik sivileve, “Faklia ñunutuk ga yiñime. Apikakambe sivitvandu. Gotk̄ik lomile balañjun kavik tonmale balañju. ¹⁵ Ñin wulu vañu betik sivitva, yetik balañjikin Got lolom tonmanga sa fakliakingo ka vavalawalen wun Gotk̄ik watik avik lovapa? Kayi vañ.” ¹⁶ Kape, de, Jisasil̄in kavila faklia mamatawuwo kilia valatik mandive kukuñeve, Gotin valatik wulu anafu ga pavaŋga.

Lua gasakamanañ tonmale avitin

Jisasindi wulu sivileve

(Matyu 19.16-30 na Luk 18.18-30)

¹⁷ De, Jisasil̄in yetik mit̄ik ñimevekatik yetik avitin wunutuk jañmi yiñimevekandi vandamfufu mañjikatik mandivevekandi kombiyeve, “Watpalañ Anafawali. Ñin avik pave Gotki tonñimama siñambamavi?”

¹⁸ Jisasil̄in wunutuk kavik sivileve, “Din ñunutuk aipandi anafawali galava. Got ñaik̄ikin tonma anafawali. ¹⁹ Din aipandi kombiyya? Din Gotin Masiveve Gonguañmali Fulak* juñava, ‘Balañjik mat mat ganja siñginmandu. Mendulak Pavandu. Yetik balañjikik we fombandu. Balañjikik safutuk muwale wulu mandive sivitvandu. Muwi apipilaive yivandu, yetik balañjikik we. Wañdi wome wañgeve fofonombe.’ ”

²⁰ De, katik avitin Jisasit̄ik sivileve, “Watpalañ, ñin sawekatik mandivili miyakavik kavila wulu ñaik̄ik juñave pañilali.”

²¹ Jisasil̄in wunu wulevekandi towok milikevekandi kavik sivileve, “Din yetik ñaik̄ik fulak ava pave. Din dakik lua yila balañjutuk ga wusuwi. Yivale moni miña balañjutuk yatañgin masive. Kavik pavakandi din lua wusandañ Hevenik tonapa. Kape, ñime. Ñunu vañjenme ñime.”

²² Katik mañgik biyevekandi bañgaiviki ñimeve. Wokok lua gasakamanañ toneve.

²³ De, Jisasil̄in wokok guŋgundatik wutve sivileve, “Lua wusandañ tonmale balañjun Got lolomik tonmanga ta mandimb̄ii mandimb̄iiapati.”

²⁴ Wokok guŋgundan wokok wulu biyevekandi bik̄ik kumbanjin kambekeve. Kape Jisasil̄in yika sivileve, “Wufakali. Balañjun Gotk̄ik lolomik tonmanga ta mandimb̄ii mandimb̄iiapati. ²⁵ Gan̄giik̄ik fopile guan̄ik kameltin love salavakalen ka balakaŋgale. Miyakavik lua wusandañ tonmale yetik balañjikin Gotk̄ik watik avik lovapa. Kape katik lua towok tonmale balañjikin Gotk̄ik watik ta lovale wulun kameltin gan̄giik̄ik fopile guan̄ik love salavale wulu matikakaliwa.”

²⁶ Wokok guŋgundan kavik biye towok pik̄iliye kombiyeve Jisasit̄ik, “Miyakavik tonmalen, nan Gotki tonñimama siñambamavi?”

²⁷ Jisasil̄in vala wutve sivileve, “Balañjun avik? Kape Gotin balakapa. Wun pava wulu wulu wofop.”

²⁸ De, Pitalin wunutuk galaveve, “Wutve, ñen lua wofop valambevekandi vañjenma, du.”

²⁹ De, Jisasil̄in sivileve, “Ñin wulu vañu betik sivitva, yetik balañjikin ñunu vañjenme miliwakandi wokok mfoti wuñgiaki wuiñan̄di wufakandi aviti samindi wañdi womendi mañjikandi faklia valambalen ñunundi Gotk̄ik wulu anafu vañjenmanga, ³⁰ wun kamfu watik tonmale vandi 100 mfutundi wufakalindi samilundi womeandundi fakliandi mañjika yivapa. Kape yila balañjun yaka wulu wunutuk papa. Kape wun pindañ siñambamavi tonñimama Gotki. ³¹ Kape yila wusandañ kamfu gasak tonmale balañju Gotin malañbumbapa. Kape yila wusandañ wuñ miyakik tonmale balañju Gotin malañkivapa.”

Jisasil̄in yika galaveve, wovon siñginme yika kambekapa

(Matyu 20.17-19 na Luk 18.31-34)

³² De, Jisasil̄in wokok guŋgundandi yila balañjundi Jerusalemik masi ñimeve. Jisasil̄in wandefop ñimeve. Valan pindañile balañjun veven juñavevekandi valaiyeve. Mai kamfu

ņimevekandi Jisasilīn wokok guņgunda yive sivilimeve wunutuk pindaņ pavangapale papawa. ³³ Wun kavik sivilēve, “Bīiye. Amban Jerusalemik ņīma. Yetik balaņjīkīn Balaņjīkīk Fak* kindiņmi suwapa Gasak Wamīle Gasak Wakundundi*Gotkīk Wulu Kumbaņgīkīk Balaņjutuk*. Valan wunu ga siņginmaņgapale wulu siviťve timbapa. Kapekandi wunu masivapa wutatik. ³⁴ Kavīla wutan wunu maiyawakandi susupi tulakandi towok paiyakandi matve ga siņginapa. Matve ga siņginmindi wun alilaņgīk vandi yika kambekapa.”

*Jemsīndi Jonon gasak tonmaņa kombīiyeve
(Matyu 20.20-28)*

³⁵ Sepatikīk fun, Jemsīndi Jon, valan Jisasitīk ņīme kombīiyeve, “Watpalaņ, ņen kombīiyale wulu dīn pavanga mīliwa.”

³⁶ Jisasilīn valatik sivilēve, “Ben ņin gītik we pavanga mīliwa?”

³⁷ Valan sivilēve, “Dīn gasak tonmakandi ņetile yetik mamataņ ga yisiwi, yetik aņgataņ ga yisiwi.”

³⁸ De, Jisasilīn valatik sivilēve. “Ben kombīiyale wulu ben waņgeve ka juņavi. Ben waņgeve jivapala kasik ņin jivapale wombikasak? Katik ņin maņamik bumbale we ben wakan kavik bumbapala?”

³⁹ Valan galaveve, “ņen balawa.”

Kape, de, Jisasilīn valatik sivilēve, “ņin jivapale wombikasak ben jivapa. Miyakavik ņin maņamik bumbale we ben miyakavik bumbapa. ⁴⁰ Kape mamataņdi aņgataņik yisiwaņgapale wulu ņakik wulu gaveka. Kavīla tikīmu Gotīn galavale balaņjukok.”

⁴¹ Kavīla yila fopat guņgundan kavīla wulu bīiyevekandi bīkīk kumbaņgin yakakale, Jemsīndi Jontok. ⁴² Kape Jisasilīn vala ga yiņimevekandi galaveve, “Ben juņava, wutan yila balaņju gasak wakīn galava. Kavīla wutatīle gasak wakundun bīkīk lolomīk tonmale balaņju bīkīk wulu ga bīiye pave. Bīkīk gasak autun bīkīk juņjuņama siviťva yila balaņju ga pavanga. ⁴³ Kape ben kavik tonmandu. Gasak balaņjīk tonmaņgapale betile balaņjīkīn bīkīk luasamban tonme. ⁴⁴ Betile yetikīn wakīn tonmaņa mīliwalen, wun sambanma vaņ tonme. ⁴⁵ Miyakavik Balaņjīkīk Fakīn ava yiņime yila balaņju wunu matīkokolewaņa. Kayi. Wun yila balaņju matīkokolewaņa yiņimeve. Wun siņginmaņa yiņimeve, yila balaņju wusandaņ wusuwaņa.”

*Jisasilīn yetik sipala yakakalekīk balaņjīk anafak ga toneve
(Matyu 20.29-34 na Luk 18.35-43)*

⁴⁶ Jisasilīn wokok guņgundandi Jeriko galavale watīkīk ņīmeve. Yika valambe ņimevekandi yila balaņju gasakamanaņin wakan ņīmeve. De, mai laņginīk yisiwi toneve Bartimeus galavale avitīn. Wun Timeus galavale avitkīk fak. Bartimeusilīn yetik sipala yakakalekīk avit. ⁴⁷ Wun Nasaletīle Jisasilīn yiņimeve sak bīiyeve. Bīiyevekandi kavik joņ galaveve, “Jisas! Devitkīk* Afun! Dīn ņunu balambanme!”

⁴⁸ Valan wunu apīkakambe kavik galaveve, “Dīn maņgīk valambe!”

Kape wun yika towok vaņ joņ galaveve, “Jisas! Devitkīk Afun! Dīn ņunu balambanme!”

⁴⁹ De, Jisasilīn ņimevekandi sambitve kavik galaveve, “Ga yiņime.”

Valan katik balaņjiktīk sivilēve, “Dakīk kumbaņ ga apitīwi. Kambewi. Wun du galava.”

⁵⁰ De, wun wokok safu timbeve yetik wataņ malipaki afīndafīnda pitīkti kambekuakavekandi Jisasitīk ņīmeve.

⁵¹ De, Jisasilīn wunutuk sivilēve, “Dīn ņin dutuk gītik pavanga mīliwa?”

Wun sivilēve, “Watpalaņ, ņakīk sipala anafak ga tonme.”

⁵² Jisasilīn wunutuk sivilēve, “Dīn kavik juņava ņin pitīkīn tonma dakīk sipala anafak ga tonmaņa. Kapekandi dīn anafak dala juņaņime.”

De, kepat wun waņgeve wulevekandi Jisas vaņjenme ņīmeve katik masi.

11

Jisasilin Jerusalemik ñime apisalaveve, Juwutkasakingo
(*Matyu 21.1-11 na Luk 19.28-40 na Jon 12.12-19*)

¹ De, Jisasilin wokok gungundandi ñimeve Jerusalem vevekatile sa watatik. Betfagendi Betani galavale wata. Kavila wata alawiniñ Oliv galavale lam gambañik tonma.

De, Jisasilin wokok gungunda alawini apisukuve ga ñime ² galaveve, “Ben angitik watikik dalañime. Ñime apisalavakandi kepat wulapa yetik diñmale kambin donki. Yetik balañjikin ava yisiwi anañ wunutuk. Tokoive yimalañumfu. ³ De, yetik balañjikin betik kavik kombiyalen ‘Ben aipandi pava?’ ben kavik galavumfu, ‘Gasak Wakinin yila wulu pavapa, wunundi.’ De, wun afindafinda ga yijimama yika.”

⁴ De, valan ñimevekandi wuleve, yetik diñmale kambin donki. Wun yetik mfotok lova salava pavale mai gia mai langinik toneve. Valan wunu tokoieyeve.

⁵ Tokoieyevetik kaukatik tonmale balañjun kombiyeyeve, “Ben aipanga tokoiva katik donki?”

⁶ De, Jisasitik gungundan Jisasilin galavale mangik sivileve valatik. Kapendi valan ga malañeve Jisasitik.

⁷ De, Jisasitik malañevokandi wokok gungundan bikik watañu donkikik siñmatik simbile ga yisikeve Jisas. ⁸ De, yila balañjun Jisas fofonombanga mlikevekandi bikik watañu masi simbileve, kape yila balañjun balambitik ñime muñ batifu vawi malañmi masi simbileve. ⁹ De, yila balañjun bindefop ñimeve, yila pindañ ñimeve. Valan kavik fofonombe akitive galaveve, “Ñen Got akitva! Got, ñin wañgeve pave katik ñetik Gasak Wakinkik wunñi ñimale balañjiktik!” ¹⁰ Got, ñin wañgeve pave ñikik wunñasak Devitkik lomtik! Yika wokok sumuañgalin Juwutkasak tonapa! Hevenile luasamban sulun Got akitva!”

¹¹ De, Jisasilin Jerusalemik apisalavevekandi Gotkik Gasak Wam* mfawuñove pumbumik lovevekandi lua wofop jolonkokove. Kape mfunum. Kape, de, wun wokok 12 gungundandi Betanitik ñime salaveve.

Jisasilin galaveve fik galavale muñ yika mavi ka loñapayi
(*Matyu 21.18-19*)

¹² De, wulak vandi valan Betani valambe ñimevekandi Jisasilin gunaña gíveve. ¹³ De, Jisasilin yetik fik galavale muñ ganaingatik wuleve. Katik muñkik daña fofokeve, kape, de, Jisasilin ñime mavi ta mamfoveve, daña ñaikik fofokeve. Wun loñmale siña gaveka. ¹⁴ De, Jisasilin galaveve, “Ñin yika ka loñapayi. Yila balañjun dakik mavi ka jivapayi. Kayi vañ.” Wokok gungundan katik mangik biyeyeve.

Yilan balañjun moni yivañgapale lua Gasak Wamik malañmi mandivevendi Jisasilin sañjañeve

(*Matyu 21.12-17 na Luk 19.45-48 na Jon 2.13-22*)

¹⁵ De, Jisasilin wokok gungundandi Jerusalem ñime apisalaveve. Apisalavevekandi Gasak Wam* mfawuñove pumbumik ñime lovevekandi maket mandivale mfanile balañju sañjañeve. Wun moni bala mfilimikeve mfanile mambatu mfamfungañevokandi walimu mandive ga wusuwale autokok tikimu apikindañeve. ¹⁶ Pavevekandi wun Gasak Wam mfawuñove pumbumik bikik lua mamalañjulu kakambeve. ¹⁷ Wun kavik mfititiwi galaveve, “Gotkik buk kumbañile wulu kavik tonma, ‘Ñakik mfoton ñunu kukuñmale mfot tonapa, mita mitatile balañju wofopkik.’ Ben kavik juñavala? Kape ben fumafumokok totoña ga tonma.”

¹⁸ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun* wunu matve ga siñginmangapale wulu sivit piyeyeve. Valan wunu valaiyeyeve. Balañjun wofopin wokok mfititiwi sivileve wulu biyevendi bikik kumbañgin towok kambekeve.

* 11:9 Kavila wulutile wokok juñjuñamalin kavik tonma, Gotin Jisas apisukuveve wokok wulu pavañga pave. “Gotin wañgeve pava wokok wun apisukuvale balañjiktik.”

¹⁹ De, mfunum Jisasindi wokok guṅgundan Jerusalem valambe ḡimeve.

Jisasilin galaveve yetikik balañjikin Gotik wulu towok juṅave kukuñme sivitvalen Gotin wokok mangik biye papa

(Matyu 21.20-22)

²⁰ De, wulak vandi watvit ḡimevekatik Jisasindi wokok guṅgundan wuleve katik fik galavale muṅ aliyeve, wokok simbilin wakan. ²¹ Wulevekandi Pitalin katik Jisasilin anañ paveve wulu juṅave galaveve, “Watpalaṅ, wutve! Din galavale muṅin aliva!”

²² De, Jisasilin valatik galaveve, “Ben juṅave, wulu vaṅu. Kukuñmingi, Gotin wulu papa. ²³ ḡin wulu vaṅu betik sivitva, yetik balañjikin kasik lamtik galavalen, ‘Katik lam, Gotin du yive yukuakapa gia maṅamguanik,’ katik balañjikin katik ḡaikik juñjuṅama ḡaikik juṅavalen Gotin papa kavik wun galavale we. Wokok kumbaṅin matiñjuṅavalen Gotin ka pavapayi. ²⁴ Kapekandi ḡin betik sivitva, kukuñme kombiiyale wulu wofop kavik towok juṅave Gotin anañ pavale. Kavik juṅavalen Gotin ben kombiiyale wulu papa.”

²⁵⁻²⁶ Jisasilin yila wulu kavik galaveve, “Ben sambitve kukuñmalen, ben yila balañjukok betik yakayi pavale wulu valambe. Bikik safumbatik mandive sivitvandu. Kavik pavalen Gotin bikik yaka wulu valambapa. Wun bikik safumbatik mandive ka sivilapayi.”

Valan Jisas kombiiyeve wokok pitik nan masivale

(Matyu 21.23-27 na Luk 20.1-8)

²⁷ De, Jisasindi wokok guṅgundan Jerusalemik yika ḡime apisalaveve. Apisalavevekandi Gasak Wam* mfawuṅove pumbum kumbaṅni ḡime lovevekandi yila Gasak Wamile Gasak Wakundundi* yila Gotik Wulu Kumbaṅgikik Balañjundi* yila Avitkasun wunutuk yinime ²⁸ kavik kombiiyeve, “Kavila wulu akatik yive pava, din? Nan sivitve masiva, dutuk, katik dakik wulu pavaṅgapale wulu?”

²⁹ De, Jisasilin valatik yika galaveve, “ḡin yila wulu betik kombiiyapa. Ben sivitvingi, ḡin katik ḡunutuk sivitve masivale wulu betik sivilapa. ³⁰ Ben Jonon maṅamik ga bumbale wulu avik juṅava? Gotik wulu a? Balañjikik wulu a? Ben ḡunutuk sivitve.”

³¹ De, valan busuak kavik sivit piyeve, “Amban Got galavalen, wun kavik galavapa, ‘Ben aipandi ava yive suwi juṅave?’ ³² Kape amban balañju galavalen amba yakakai papa.” Valan yila balañju valaiyeve. Yila balañju wofopin kavik juṅaveve, katik Jonon Gotik mangik malaṅmi sivitvale balañjik toneve wulun wulu vaṅu toneve.

³³ De, valan Jisasitik sivilave, “Ñen akoṅma.”

De, Jisasilin valatik sivilave, “ḡin miñakavik wowakandi ka sivitapayi, katik ḡunutuk sivitve masive ga pavale wulu.”

12

Jisasilin wain mandivale balamile wulu apikamule sivilave

(Matyu 21.33-46 na Luk 20.9-19)

¹ De, Jisasilin kavila gasak aututuk apikamule wulu sivilave kavik, “Yetik avitin wain galavale muṅa mandiveve wokok yetik balamik. Balam gisikaiye pumbumbeve pumbum paveve. Mindimik mut anañ yowove wain mavi sambi sisiwaṅgapale. Wun yetik wunambin vaṅile mfoṅ giveve, balam jitvaṅgapale. Kavila wulu wofop pavevekandi yila balañjutuk valambeve katik balam. Wain mavi vewi balawakandi valan wovenetik yila masapa. Kavik pavevekandi woven ganaṅgatik ḡime toneve.

² De, wain mavi loṅevendi wokok luasamban balañjik apisukuve ga ḡimeve kavila balamik tonmale balañjutuk, yila mavi ga yivaṅga pave. ³ Valan katik luasamban yive mfove paiyevekandi yataṅgin ga ḡimeve. ⁴ De, katik avit wokok yetik luasamban balañjik apisukuve ga ḡimeve, kape valan wunu yive mfove fopik paiyevekandi maiyakeve. ⁵ De, wun yetik miñakavik apisukuveve yika. Valan wunu matve ga siṅgineve. De, wun

miñakavik yika yila apisukuve ga ñimeve. Valan yila paiyeve, yila mat mat ganja siñgineve. Kape, de, yila luasamban balañju miyakik.

⁶ Kape, de, katik gasak avitin yetik balañjik toneve, wokok ñaikik fak, towok miliwale. De, pindañ wun wokok ñaikik fak ga ñimeve. Wun kavik galaveve, 'Valan ñaikik fak fofonombapa.'

⁷ Kape kavila balamik toneve balañjun katik fak wulevekandi bivene bivenetik kavik sivit piyeve, 'Katik fakin wokok warjik limbanjik tonma. Kape, de, ñime. Amban wunu matve ga siñginapa. Wokok balam ambikik tonapa.' ⁸ Kavik sivilevekandi valan wunu yive mfove matve ga siñginevekandi siñgin yukuakave balam kutuk."

⁹ Jisasilin katik wulu sivilevekandi yila wulu kavik sivileve, "Katik balam warin gitik wulu papa? Wun yika yinimama balamik tonmale balañju matve ga siñginmanja pave. Ga siñginme balawakandi balam masivapa yila balañjutuk.

¹⁰ Gotkik buk kumbanjele wulu kavik moleve wulu ava wutve, a? Wun kavik tonma, 'Katik mfot givale balañjun yakai yakai wutvale kape valambeve mindim, pindañ katik mindimin mfotile yakamitka mulavali varj mindim toneve. ¹¹ Gasak Wakinin paveve. Ñen anafak varj wuleve.' "

¹² De, kavila gasak autun junaveve Jisasilin kavila apikamule wulu bikik safumbatik mandive sivileve. Kapekandi valan Jisas wuwi mfovanja junaveve, kape mfakunjunove balañju valaiveve. Kapekandi valambe ñimeve.

*Valan Jisas kombiyeve takis Sisatik masivapati
(Matyu 22.15-22 na Luk 20.20-26)*

¹³ De, kavila gasak wakundun Jisasitik yila Farisitile* autundi yila Herotkik* autu apisukuve ga ñimeve Jisas apipilaivanja pave, kape wokok safutuk yila wulu mandive sivitvanja pave.* ¹⁴ De, valan wunutuk ñime sivileve, "Watpalañ, ñen kavik junava, ñin balañjik anafak. Ñin balañju wofop miñakavik fofonomba. Ñin yetiktik yakatik ka gavi. Ñin yetiktik anafak ka gavi. Ñin balañju wofop miliwa. Kape ñin Gotkik wulu vanu mfititiwi sivitva. Gotin Masiveve Gonguanjali Fulakin* galavala amban Sisa galavale Romile juwutkasatik takis masapala, kayi, a? Masapati, kaviati?"

¹⁵ Kape Jisasilin bikik matikambaiyikeve wulu wule gaveve, "Ben aipandi nunu muwi? Ñaikik va tonmanjale moni malanjmi, ñin wulapa." ¹⁶ De, malanjvendi wun vala kombiyeve, "Katik makindi katik wunin nanikik?"

De, valan wunutuk galaveve, "Sisakik."

¹⁷ Kape, de, Jisasilin valatik kavik galaveve, "Sisakik lua wovenetik masive, Sisaritik. Miñakavik Gotkik lua wovenetik masive, Gotok."

Kape, de, valan wokok manjik biyevekandi pikiliyeve.

*Satyusitile balañjun
siñgin siñgin kambewale wulu Jisasitik kombiyeve
(Matyu 22.23-33 na Luk 20.27-40)*

¹⁸ Satyusitile balañjun galaveve siñginmale balañjun yika ka kambekapayi. De, yila Satyusitile balañjun Jisasitik yinimevekandi kavik kombiyeve, ¹⁹ "Watpalañ, Mosesilin* buk kumbarjik anañ anañ ambakik wungasutuk kavik moleve, yetik balañjikin siñginmanja pave, kapekandi wokok me kavik valambe siñginma, kape faklia miñakik, wokok wufakalin katik me yika yivapa wokok wungiakik faklia malanjmanja

* 12:13 Kavila Farisitile autun kavila Herotkik autu towok gilipeve. Miyakavik kavila Herotkik autun kavila Farisitile autu towok gilipeve. Kape vala wofopin Jisas gilipeve, towok varj. Kapekandi valan mfakunjunumi yila wulu wunutuk muwi kombiyeve. Kavik junaveve, wun Sisatik masivapa galavalen, kavila Farisitile autun yila wulu wokok safutuk mandive sivilapa. Kape Sisatik masivandu galavalen kavila Herotkik autun yila wulu wokok safutuk mandive sivilapa.

katik mendi.[†] ²⁰ De, ñaikik avitkik 7 fu toneve. Katik balisikik fakın me yiveve. Kape faklia miñakik me valambe siñgineve. ²¹ De, wokok gambarı mfovale wufakalin katik me yiveve, kape wun katik me faklia miñakik yika valambe siñgineve. Kape alilangikın miñakavik paveve wakan, wun. ²² De, vala 7 wofopin miñakavik paveve, katik me faklia miñakik valambe siñginmisakave. Kape pındañ katik melin wakan siñgineve. ²³ Balañju kambewisakile vandi, kavila 7 balañjun kambewakandi, katik me nan yivapa? Valan 7 autun wofopin yiveve me katik.”

²⁴ De, Jisasilin valatik kavik sivileve, “Ben Gotkik buk kumbañile wulu mamañgova. Miñakavik ben Gotkik pitik mamañgovakandi yakai yakai sivitva. ²⁵ Siñginmale balañjun kambewale vandi, valan yika meandu ka yivapayi, meandun malata ka yivapayi. Valan wunambinile luasamban sululungo miñakavik tonapa.

²⁶ Kape katik siñginmale balañjun kambewale wulu, sivilapa, ñin. Ben katik sa muñ wuñmale minile wulu Mosesilin moleve buk kumbañik ava wuleka? Gotin kaukatik Mosesitik kavik galaveve, ‘Ñin Aprahamkik Got, ñin Aisikik Got, ñin Jekopkik Got.’[‡] ²⁷ Wun siñginmale balañjukok Got gaveka. Wun watik tonmale balañjukok. Ben towok mamañgova.”

*Jisasilin Gotin Masiveve Gonguañmali Wulu
ala wulu gasak wulu galaveve*

(Matyu 22.34-40 na Luk 10.25-28)

²⁸ Yetik Gotkik Wulu Kumbañne Balañjikin* ñime biyeye valan sivit piyeye wulu. Wun biyeye Jisasilin waingewe sivileve, kapekandi kavik kombiyeye, “Gotin Masiveve Gonguañmali Wulu* wofopile, ala wulun tonma gasak vañ?”

²⁹ De, Jisasilin kavik galaveve, “Katik gasak wulu vañin kavik tonma, ‘Israeltile balañju, ben biye! Ambikik Gasak Wakinin, Got, wun wusuak ñaikik Gasak Wakin tonma. ³⁰ Din dakik Gasak Wakin, Got towok miliwi, dakik kumbañ wofopti, dakik sulak wofopti, dakik juñjujama wofopti, dakik pitik wofopti.’ ³¹ Katik yetik gasak vañ Gotin Masiveve Gonguañmali Fulakin kavik tonma, ‘Angila angila balañju wofop miliwi din daven miliwale danđi.’ Kavila wulu alawiniñ busuak ñaikik tonma gasak vañ.”

³² Katik Gotkik Wulu Kumbañne Balañjikin kavik galaveve, “Wulu vañu, Watpalañ. Din waingewe galava, Got, wun wusuak ñaikik tonma. Yetikin miyakik. ³³ Wunu towok miliwale fulak, dakik kumbañ wofopti, dakik juñjujama wofopti, dakik pitik wofopti, kape miñakavik angila angila balañju wofop miliwale fulak din davene miliwale danđi, kavila wulun yila wulu wofop matikakaliwa. Jakali malañmi minik wofop apikuwakandi kukuñme masivandi yila wunutuk masivañgapale lua, kavila wunutuk masivale wulu wofopin gasak gaveka.”[§]

³⁴ De, Jisasilin wokok wulu waingewe biyevakandi galaveve wunutuk, “Din vevekave ñima Got lolomik tonmañga.” De, yila balañjun Jisas yila wulu kombiyulu veven juñgaveve.

*Jisasilin yila Gotkik Balañju
Yika Yivañgapale Balañjikik wulu galaveve*

(Matyu 22.41-46 na Luk 20.41-44)

³⁵ Jisasilin Gasak Wam* mfawuñove pumbumik tonme mfititiwi sivileve. Wokok yila wulu kavik galaveve, “Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun* aipandi galava Kraisi, katik Gotkik Balañju Yika Yivañgapale Balañjikin, wun Devitkik* afun tonapa? ³⁶ Gotkik Sulakin Devitik* juñjujama masive ga galaveve, kavik, ‘Gasak Wakinin ñaikik Gasak

[†] 12:19 Bikik fulakin kavik toneve, wuñgiakin valambe siñginmandi wufakalin wokok me yiva. Wokok wuñgiakik faklia mfasalavapa. Kavila faklian wokok wuñgiakik limbañik tonapa. [‡] 12:26 Aprahamdi Aisiki Jekopin Jutatile balañjukok anañ anañ toneve wuñgasu. [§] 12:33 Gotin Anañ Masiveve Gonguañmali Fulakin kavik toneve, yila jakali malañmi yetik mambatik mandiveve mindi apikuwi ga wuñmañga. Yila lua miyakavik. Valan kavik paveve Gotik kukuñmañga. Kavila wulu wulañga Wok Pris wulumfu.

Wakintik sivileve, “Ŋakik mamataŋ kilikik yisiwi. Dutuk yakai yakai pavale balañju dakik gambingi lolomik ga tonmaŋa ŋin.” ’ ’*’

³⁷ Jisasilin Devitkik anañ anañ galaveve wulu sivilevekandi kavik yika sivileve, “Devitin katik avit Gasak Wakin galava. Kape wokok afun avik tonma, yika?” De, kavila makolokeve balañju wusandaŋin Jisasikik maŋgik biyaŋga milikeve.

Jisasilin valatik mfititiwi galaveve Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañjun yakatik fulak paveve

(*Matyu 23.1-36 na Luk 11.37-54 na 20.45-47*)

³⁸ Jisasilin valatik mfititiwi kavik galaveve, “Ben waingeve kavila Gotkik Wulu Kumbaŋgikik Balañju*. Valan bikik papaikasak wataŋu kiliwakandi mfaŋatik makaŋima, yila balañjun vala ga akitvaŋga. ³⁹ Valan wakundukok tikumutuk yisiwaŋga towok miliwa Sa Wamile. Miñakavik balañju makolowale jeñjek jivaŋga pava, valan gasak autukok anafak mitik yisiwaŋga miliwa. ⁴⁰ Valan dikiak meandukok mfututile lua malaŋ malaŋ jivakandi wulu wusandaŋ mumuk kukuñma. Gotin bikik safumbatik gasak wulu vaŋu mandive yakai yakai vaŋ papa.”

Dikiak melin moni Gotik masiveve

(*Luk 21.1-4*)

⁴¹ De, yivit Jisasilin moni masiveve mit balanŋonŋo jitve yisiwi toneve. Wun wulevekatik yila balañjun mfakuŋgumi moni masiveve. Moni gasakamanaŋ tonmale balañjun gasakamanaŋ moni suwove. ⁴² De, yetik samban dikiak melin ñime suwove alawiñ sa moni. Kavila alawiñ mfakuŋovendi ambikik ñaikik sa manilŋgo toneve.

⁴³ De, Jisasilin wokok guŋgunda ga yinime galaveve, “Ŋin wulu vaŋu betik sivitva, katik samban dikiak melin masivale monin aŋgala gasakamanaŋ moni masivale balañjukok moni matikakaliwa. ⁴⁴ Valan gasakamanaŋ monitile yila suwa, kape wun sambanma tonma. Wun wokok jeñjek wusuwaŋgapale moni wofop masiva.”

13

Jisasilin galaveve yila balañjun Gasak Wam pilinmi diwi yukowapa

(*Matyu 24.1-2 na Luk 21.5-6*)

¹ De, Jisasilin Gasak Wam* mfawoŋove pumbumi salave ñimevekatik wokok yetik guŋgunin wunutuk sivileve, “Watpalaŋ, wutve. Kavila mfot givale mindimun mulavali vaŋ. Kavila mfutun mulavali vaŋ.”*

² De, Jisasilin wunutuk galaveve, “Din kavila sosowe mfutu wutvala? Ŋin wulu vaŋu sivitva, yetik mindimin yetik mindimik ka tonapayi. Yila balañjun wofop apifunŋaimapa.”

Jisasilin galaveve yila yaka wulu wusandaŋ apisalavapa

(*Matyu 24.3-14 na Luk 21.7-19*)

³ De, Jisasilin wokok guŋgundandi Oliv galavale lamik ñimeve. Ñimevekandi wun wusuak yisi toneve, katik Gasak Wam yakatile kambilim aŋgindaŋik. De, Pitandi Jemsindi Jonindi Andrulun, valan ñaikik wunutuk yinime kavik kombiyeve, ⁴ “Din ñetik galave, ata vandi kavila wulu salave ñimama? Kavila wulu wofopin yinimaŋgapale vandi, ñen gitik we wulapa ga juŋavaŋgapale wandefaka?”

⁵ De, Jisasilin valatik galaveve, “Ben waingeve. Yila balañjun be muwapa, kape biyandu. ⁶ Balañju gasakamanaŋin ñakik wuŋdi yinji yinji galavapa, ‘Ŋunu katik balañjik.’ De, yila balañju wusandaŋin biyapa bikik muwale wulu.

* 12:36 Katik wulu kavik tonma, Gotin vala yakai yakai vaŋ ga tonapa. * 13:1 Bikik Gasak Wamin mundumundi givave mfot. Bikik mfutun wusandaŋ kavik givave.

⁷ Ben min ñiliwale sawavi biiyapa, yila vevekatile, yila ganaingatile, kape bikik kumbaŋgin kambewandu. Kavila wulun yiñimama, kape katik pindañile ñaikik valin kaiyimfutuk. ⁸ Yetik balañile balañjun yetik balañile balañjundi min ñiliwapandi yetik juwutkasakik lommin yetik juwutkasakik lomdi min ñiliwapa. Mandikin ñimama mita mitatik. Yila mitan jeñjek biyapa. Kavila wulun fofop fopile melin fak matilapitvileliango tonapa.”

⁹ Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben waingewe. Valan bikik safumbatik yila wulu mandive sivilapa bikik gasak wakundutuk. Valan be paiyapa bikik Sa Wumbi* kumbaŋgitik. Ben bikik gasak wakundukok gasakti juwutkasakik makitik sambilapa, ñaikik ñin pavale wulu sivitvanga valatik. ¹⁰ Kape wandefaka ñaikik balañjun ñaikik wulu anafu mita mitatile balañju wofoptik sivilapa. ¹¹ Kape, de, kavila valan be wuwu kotik malañmale vandi, ben bikik sivitvanga pale wulu veven juñavandu. Gotin yila wulu masapa betik. Ben katik wun masivale wulu sivitvumfu. Ben bisuak ka sivilapayi. Gotik Sulakin* beti sivilapa.

¹² Wuñgiakin wokok wufaka masivapa, yila balañjutuk ga matve ga siñginmanga. Yetik wañin wokok fak miñakavik. Yila fun bikik womendi wañ masivapa yila balañjutuk ga matve ga siñginmanga. ¹³ Yila balañju wofopin bikik ñunu miliwale fulak wulapa, kapekandi valan be towok gilipapa. Kape yila ditikpat kumbaŋgikik balañjun apinñgilipe ñunu vañjenmale, kapekandi ñunu ka valambapayi, ñin kavila balañju yivapa.”

*Yila yaka wulu apisalavapa
(Matyu 24.15-28 na Luk 21.20-24)*

¹⁴ Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben wutvakandi yetik yakai yakai vañ kakambale wosen yetik kakambale anafak luakik mitik tonmingi ben kasik wulu wutvale balañjun waingewe juñave, Jutatik tonmale balañjun, ben lambitik mitvumfu. ¹⁵ Yila mfot wunambini† yisi tonmale balañjun, valan mfot kumbaŋ bindexaka bumbe lovandu, lua yivanga. ¹⁶ Yetik mitik tonmale balañjikin wokok mfotok yika ñimandu, wokok yetik watañ yivanga. ¹⁷ Fawandu tonmale meandundi fakliatik milu ga jivale meandun yakai yakai tonapa katik vandi. ¹⁸ Ben Got kukuñme, katik wulun malin dimbale alolowale giñatundi yiñimandu.‡

¹⁹ Kavila valundi balañjun yakai yakai vañ tonapa. Kavila ñin galavale yaka valun anañ Gotin lua wofop pavevendi pindañile yaka valu wofop matikakalekapa. Kavila valu pindañ balañjun yika miñakavik yakai yakai vañ ka tonapayi. ²⁰ De, Gotin kavila valu kakaika ga tonmalen balañjun wofopin siñginapa, kape Wun wokok wukuaneve balañju balambanmakandi kavila valu patka ga tonapa.

²¹ Yila balañjun betik sivitvingi, ‘Krais* kasik,’ ben biyandu. Valan sivitvingi ‘Wun angatik’ ben biyandu. ²² Yila muwale balañjun yiñime muwi galavapa kavik, ‘Ñunu Krais.’ Yilan muwi galavapa, ‘Ñunu yetik Gotik mangik malañmi sivitvale balañjik.’ Valan yila gasak pitikie wulu papa, danji dangindi. Kape valan balawalen, valan Gotin wukuaneve balañju muwapa. ²³ Kape ben waingewe! Ñin fofop kavila pindañ pavapile wulu wofop galava.”

*Balañjikik Fakin yika yiñimama
(Matyu 24.29-31 na Luk 21.25-28)*

²⁴ Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Kavila yakai yakai valu balawakandi, kavila pindañ valundi valin wukaningo tonapandi giñatin ka apakowapayi. ²⁵ Katik vandi juñjañan fiinga valambe kumuwapa, kape yila fiingatile gasak pitikie luan pipiwapa wakan. ²⁶ De, kavik pavindi valan wulapa, Balañjikik Fakin*

† 13:15 Bikik mitin malin foivale mit gaveki, kapekandi bikik mfutun yetik luapakingo tonmale ñisem mfot wunambiñik toneve. ‡ 13:18 Bikik mitin ñaikik yia ñaikik yia malin dimbale alolowale giñatu toneve. Kavila giñatun Septemba kambekevendi Mas valambeve.

yiñimama yangimdi. Wun gasak pasalakasak pitikti gasak valingo apikowi yiñimama.
²⁷ Yiñimakandi wun wokok Gotkik luasamban sulu apisukuvapa wokok wukuarjeve balañju wofop yivanğa mita mitatile. Yetik mit ka valambapayi.”

Fik galavale muñ apikamule sivileve wulu juñave

(Matyu 24.32-35 na Luk 21.29-33)

²⁸ Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Ben fik galavale muñ wutve, wokok mfititiwale wulu biye. Wokok gun mañambikik kapekandi fofowa, de, ben juñava vanñevalin kiva. § ²⁹ Miñakavik, ben ñin anañ galavale wulu atavandi wutvalen juñamfu, Balañjikik Fakin* vevekatik tonma. Wun mfotok lovañgapale mai vañgikik tonma.

³⁰ Ñin wulu vañu betik sivitva, kamfu tonmale balañjun kasik ñin galavale wulu yiñimañgapale vandi, valan yilan wandefaka ka siñginapayi. ³¹ Fiñgandi mañjikalin yetik vandi ka tonapayi, kape ñaikik wulun towok tonñimama.”

Goton wun wusuak ñaikik juñava kavila wulukok va

(Matyu 24.36-44)

³² Jisasilin kavila wulu galavevekandi yila wulu kavik galaveve, “Kavila wulun yiñimañgapale va balañjun wofopin akoñma. Watvit yiñimamati, mfunum yiñimamati wukan yiñimamati. Miñakavik akoñma, balañjun wofopin. Gotkik luasamban sulun miñakavik akoñma. Gotkik fakin wakan miñakavik akoñma. Got Wañin woven wusuak ñaikik katik va juñava.

³³ Kape ben wañgeve! Jiñjit tonme! Ben akoñma, miñvandi yiñimama. ³⁴ Wun kavikingo tonma. Yetik avitin wokok mfot valambañga juñaveve, kapekandi wokok luasamban balañju ga yiñimevekandi galaveve valan ñaikik ñaikik yila wulu pavañga. Wun katik mfotok lovañgapale mai wasalomale balañjiktik wasalomi tonmañga galaveve. ³⁵ Miyakavik ben wasalomi! Ben akoñma, mfot wañin miñvandi yiñimama, mfunumiti, wukaniti, moañin galavale paleti, watviti. ³⁶ Wun afindafinda yiñime du ñembakatik ñime wutvalen, katik yakatik. ³⁷ Betik sivitvale mañgik miñakavik ñin balañju wofoptik sivitva, wasalomi!”

14

Wakundun Jisas ga siñginmañga juñaveve

(Matyu 26.1-5 na Luk 22.1-2 na Jon 11.45-53)

¹ De, katik gasak goñguañmali jeñjek jivale valun luañjek tonapa. Fofop tonmale valin kavik toneve, Jutatile balañjun yila sipsip fu jiveve, Gotin vala anañ Makatve Ga Toneve Vandi* ga juñavañgapale. Yetik jeñjekin kavik toneve, valan yis miñakik breta jiveve.

De, katik goñguañmali jeñjek jivali valin luañjek tonapa kamfu vandi angin takeve wulu sivit piyeve, kavila Gotkik Gasak Wamile Gasak Wakundundi* kavila Gotkik Wulu Kumbañgikik Balañjun*. Valan Jisas fombe wuwi matve ga siñginmañga juñaveve.

² Kape valan kavik galaveve, “Jeñjek jivale mfa kumbañni pavandu. Yila balañjun min ñiliwandu.”

Yetik melin anafak kosembiye mañam Jisasikik fopik mfafilekove

(Matyu 26.6-13 na Jon 12.1-8)

³ De, Jisasilin Betani watikile mfotok ñime loveve. Saimon, andivili mumuingali safuye avitkik mfotok love yisiwove mambatik. De, yetik melin anafak mindim* avimbilim malañmi ñime loveve. Katik avimbilim kumbañik anafak kosembiye mañam suwove, gasak monikik. De, katik melin avimbilimkik fop mativakevekandi anafak kosembiye mañam mfafilekeve Jisasikik fopik.

§ 13:28 Bikik muña ñaikik ñaikik yia daña wofop amu amu bilijeve, bikik alolowale giñatundi. Pindañ, vanñevalin yikik kivañga pave, de, pambi yika takevekandi fofokeve.

* 14:3 Katik mindimin Alapasta galavale mindim.

⁴ Kape yila balañjun bikik kumbaŋgin akalakevekandi fom sivileve. Valan kavik sivileve, “Wun gitik paŋga pave yataŋgin mfilewi katik maŋam? ⁵ Wun katik maŋam monitik masivalen wun 300 valu tonapale moni yivapa, yataŋgin tonmale mia balañjutuk masivaŋga.”

⁶ Kape Jisasilin galaveve, “Wunu ga tonme! Ben gitik paŋga sivitva wunutuk? Wun nunutuk anafak pava. ⁷ Yataŋgin tonmale mia balañjun bendi valu valu tonapa. Ben ativandi kavila anafak pavaŋga pavalen, pamfu. Kape nin bendi valu valu ka tonapayi. ⁸ Katik melin wun pavapale we, de, wun pavale. Wun kasik maŋam nunutuk mfafalewale ŋakik safu bambave guamik ŋimaŋgapale. ⁹ Nin wulu vaŋu betik sivitva. Valan ŋimale mañjikalitik valan wulu anafu sivilimapa, katik melin pavale wulu wokok sivilapa wunu ga juŋa ŋimaŋga.”

Jutasilin Jisas wokok mamatutuk masivaŋga galaveve

(*Matyu 26.14-16 na Luk 22.3-6*)

¹⁰ Kavila 12 guŋgunda kumbaŋik yetikin toneve. Wokok wuŋ Jutas Iskariot. Wun kavila Gasak Wamile Gasak Wakundutuk* ŋime galaveve Jisas valatik kindinmi suwaŋga. ¹¹ Valan wokok wulu biyivekandi vavalakeve. Kapekandi yila moni wunutuk masivaŋga galaveve. Kape, de, wun kindinmi suwaŋgapale wulu juŋambi juŋambiyeve.

Jisasilin wokok guŋgundandi guŋguanmali jeñjek jiveve

(*Matyu 26.17-25 na Luk 22.7-14 na 22.21-23 na Jon 13.21-30*)

¹² De, katik Yis Miñakik Bret Jivaŋgapale Guŋguanmali Jeñjekik* fopile valin kamfu. Katik Got kukuŋmaŋgapale yetik sipsip fakik biŋpat matipitiwaŋgapale vandi, Jisasikik guŋgundan wunutuk kavik galaveve, “Nen atikatik ŋimama jeñjekik lua waŋgeve mandivaŋga yivit katik Makatve Ga Tonmale Vakik* jeñjek jivaŋgapale.”

¹³ De, Jisasilin guŋgunda alawin apisukuve kavik galaveve, “Gia watikik dalaŋime apisalave. Apisalavandi yetik maŋame kuluwali afufulivi malaŋmale avitin ŋimama betik. Wunu vaŋjenme ŋimumfu. ¹⁴ Wun ŋaikik mfotok lovapa. De, ben katik mfot waŋtik kavik galavumfu, ‘Watpalaŋin kavik kombiia, “ŋakik mitin atik, kasik mfotile, katik Makatve Ga Tonmale Vakik jeñjek jivaŋgapale mit. Nin ŋakik guŋgundandi katik jeñjek jivapa.”’ ¹⁵ De, wun betik akakalayapa yetik gasak wunambinik tonmale mit. Katik mitik luan bambave tonma. De, ben lovumfu jeñjek pavaŋgo.”

¹⁶ De, kavila guŋgundan ŋime gia watikik apisalaveve. Valan wokok sivitvale wulu miñakavik wuleve. Kapekandi katik Makatve Ga Tonmale Vakik lua paveve.

¹⁷ De, valin mfatindimevendi Jisasilin wokok 12 guŋgundandi yinimeve. ¹⁸ Valan jeñjek jive yisiwi tonevekatik Jisasilin kavik galaveve, “Nin betik wulu vaŋu galava, katik bikik giŋganile balañjikin nunundi wakan jeñjek jiva. Wun nunu kindinmi suwapa mamatutuk kiliatik.”

¹⁹ Valan kavik biyivekandi bikik kumbaŋgi gikilikeve. Kapekandi valan ŋaikik ŋaikikin wunu kombiyeve, “Din nunu galavala?”

²⁰ Wun valatik kavik galaveve, “Wun bikik 12 guŋgundakik giŋganile yetikin. Wun nunundi wakan bret aŋgatik kukuwi jiva. ²¹ Balañjikik Fakin* Gotin anañ ga moleve wulungo miyakavik vaŋ siŋgina. Kape katik wunu mamatukok kiliatik kindinmi masivale balañjik, wun yakai yakai vaŋ tonapa. Wokok womelin wunu ka kawulevekalen, katik anafak.”

Jisasilin bretandi wain maŋam wokok guŋgundatik masiveve

(*Matyu 26.26-30 na Luk 22.7-14 na 1 Korin 11.23-25*)

²² De, Jisasilin wokok guŋgundandi jeñjek jivevekatik, Jisasilin ŋaikik bret yiveve. Yivevekandi Gotik akitve galaveve. Galavevekandi masiveve valatik. Wun valatik kavik galaveve, “Yive jive, katik ŋakik safu.” ²³ De, wun wain wombikasak yivevekandi Gotik

yika akıtve galavevekandi valatik masiveve. Masivevendi valan wofopin jiveve. ²⁴ Wun valatik kavik galaveve, “Katik jakik ambala. Jakik ambalandi Gotin wokok yila wulu sivıtve timbapa. Jakik ambala salavapa balañju wusandaj yika yivañgapale. ²⁵ Niñ wulu vañu betik galava, ñin wain wombikasak yika ka jivapayi. Gotik watikik tonmakandi, de, katik vandi ñin yika anikik wain wombikasak jivapa.”

²⁶ Valan Gotik gij silivevekandi, salave ñimeve katik Oliv galavale lamik.

Jisasilin galaveve wokok guñgundan wunu valambapa

(Matyu 26.31-35 na Luk 22.31-34 na Jon 13.36-38)

²⁷ Jisasilin wokok guñgundatik kavik galaveve, “Ben wofopin ñunu mimiliwakandi valambapa. Gotik janda kumbañik kavila wulu tonma, ‘Ñin sipsip fukok vañ malapa, kapendi sipsip fun wolokuakik milapa.’ ²⁸ Kape Gotin ñunu yika ga kambekuakakandi, ñin ñandefaka ñimama, Galilitik.”

²⁹ Kape Pitalin wunutuk kavik galaveve, “Valan wofopin du mimiliwi valambalen, ñin kayi vañ! Ka valambapayi!”

³⁰ De, Jisasilin wunutuk kavik galaveve, “Ñin wulu vañu dutuk galava, kamfu wukan moañin alawiñkik mangik gangalaka miñakik, gangalawavi alilam ñin ñunu ñağalambapa.”

³¹ Kape Pitalin towok vañ galaveve, “Ñin dundi siñginapalen, du ka ñağalambapayi. Kayi vañ!” De, vala wofopin miñakavik galaveve.

Jisasilin Getsemani galavale balami kukuñeve

(Matyu 26.36-46 na Luk 22.39-46)

³² De, Jisasilin wokok guñgundandi ñimeve Getsemani galavale mitik. Ñimevekandi wun wokok guñgundatik galaveve, “Ben yisi tonme. Ñin kukuñapa.” ³³ Wun Pitandi Jemsindi Jon yikafak ñimileve. De, wokok kumbañin towok veven juñavevekandi yakai yakai juñaveve. ³⁴ Wun valatik galaveve, “Jakik kumbañin yefop yefop juñava towok kalikviyi kapekandi siñginmanga pava. Ben kaikatik mandiwı.” ³⁵ De, wun yikafak ñimevekandi amandepewi fopti mañjikatik mandive kukuñeve. Wun kavik kukuñeve, “Din balawalen, kavila wulu ñunutuk ga yinimandu.” ³⁶ Wun kavik galaveve, “Apa,† Wawa. Din wulu wulu wofop pavañgale din pava. Kasik ñunutile wombikasak yive.‡ Kape jakik juñjuñamandi pavandu. Din papandañdi pave.”

³⁷ Kukuñevekandi wun kavila guñgunda alilañguantik yika ñime wuleve. Valan ñembeve. Kapendi wun galaveve Pitatik, “Saimon, din ñembala? Din ñasuak ñasuak ka mandikviliapaya? ³⁸ Ben mandiki kukuñime. Ben yika wulutuk kumuwandu. Kumbañin anafak wulu pavañga miliwa, kape safulun pitikin miyakik.”

³⁹ De, wun yika ñime kukuñeve. Ñaikik danđi kukuñeve, yika. ⁴⁰ Yika ñimevekandi wokok guñgundan kamfu ñembevekatik wuleve. Bikik sipalan towok vañ aluñeve. Vala matikambekevendi yatañgin toneve. Valan gitik wulu sivılapa?

⁴¹ Jisasilin yika alilañgik ñiñawa kukuñime yinimevekandi sivileve valatik, “Ben ñembe golañjañmala? De, balawa. Wutve. Kamfu kamfu Balañjikik Fak kindiñmi suwi masiva yika wulu pavale balañjukok kiliatik. ⁴² Ben kambewi. Amban ñimama. Wutve. Katik ñunu kindiñmi suwi masivañgapale balañjikin anañ yinimale.”

Jutasilin Jisas wunu gilipeve wakundutuk masiveve

(Matyu 26.47-56 na Luk 22.47-53 na Jon 18.3-12)

⁴³ De, kepat. Wun kamfu sivilevekatik, Jutasilin yila autokok saiti yinimeve. Jutasilin Jisasikik 12 guñgundatile yetik avıt. Katik sasın kavik tonma, yila Gasak Wamile Gasak Wakundutile* autundi yila Gotik Wulu Kumbañgikik Balañjutile* autundi yila avıtkasutile autun. Kavila autun tuanpindandi muñfunja mfoveve kiliatik. ⁴⁴ Katik valatik Jisas kindiñmi suvañgapale avıtın, wun kavila aututuk anañ kavik galaveve,

† 14:36 Valan bikik balañdi Wawa galavale wulu. ‡ 14:36 Apikamule wulu katik.

“Ben wunu kavik wulumfu. Ŋin yetik balañjik tafolon jusuiviliapa. Wun katik avit. Ben wunu wuwɪ mfove waiŋgeve malarɪmfu.”

⁴⁵ De, yiŋimeve, kepat wun Jisasitik ŋime galaveve, “Watpalaŋ.” Galavevekandi tafolon jusuivileve. [§] ⁴⁶ Kape, de, valan Jisas wuwɪ mfoveve.

⁴⁷ Kape, de, yetik Jisasindi toneve avitin wokok tuaŋpin yive paiyeve katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakinkik gisamban. Gisambankik tuan matisetvileve. ⁴⁸ Kape, de, Jisasilin valatik kavik galaveve, “Ben ŋunutuk yiŋimala tuaŋpindandi muŋfuŋandi? Ben fumaŋom balañjik wuwaleŋgo ŋunu wuwanga pave ŋimala? ⁴⁹ Valu valu ŋin bendi Gasak Wam mfawoŋove pumbumik tonŋilali, Gotkik wulu mfititiwi sivitali. Kape ben ŋunu ava wuwɪ. Kape Gotkik anañ moleve wulu ga pave.” ⁵⁰ De, Jisasikik guŋgundan wofopin wunu valambe mileve.

⁵¹ De, yetik milikakin Jisas vañjeneve. Wun mia wataŋ ŋaikik kilikeve, wokok safutuk. Valan wunu wokok wuwove. ⁵² Kape wun wataŋ valambe miña muti mileve.

Valan Jisasikik safutuk wulu mandive sivileve

(Matyu 26.57-68 na Luk 22.54-55 na 22.63-71 na Jon 18.13-14 na 18.19-24)

⁵³ De, kavila wakundukik autun Jisas malarjeve Gasak Wamile Gasak Gia Wakintik*. Kavila yila Gasak Wamile Gasak Wakundundi* Avitkasundi Gotkik Wulu Kumbangikik Balañjun* wofopin wakan mfakunŋuŋove. ⁵⁴ Kape, de, Pitalin vañjene ŋimeve. Ganaiŋ ganaiŋ ŋimeve, wun. Wun katik Gasak Gia Wakinkik pumbum kubaŋ givive mfofikik pumbumik loveve. Wun kavila matamatundi wakan yisiwi min paŋ toneve.

⁵⁵ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundundi kavila mfakunŋuŋove balañju wofopin yila wulu Jisasikik safutuk mandive ta sivit piiyeve Jisas matve ga siŋŋinmaŋga pave.

⁵⁶ Autun wusandaŋin muwale wulu mandive sivileve wokok safutuk, kape valan wusa wulu wusa wulu sivileve. ⁵⁷ De, yila sambitve muwale wulu mandive sivileve wokok safutuk. Valan kavik sivileve, ⁵⁸ “Ñen kavik biyeve wun kavik galaveve, ‘Ŋin kasik kiliani givive Gasak Wam* mfakunŋoŋakandi valu alilam yetik yika giviliapa. Katik Gasak Wamin kiliani givale wam gaveka.’ ” ⁵⁹ Kape valan wusa wulu wusa wulu sivileve.

⁶⁰ Kape, de, katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakin, wun vala giŋganik sambitve kombiyeve, Jisasitik, “Valan dutuk mandive sivitvale wulu sivitvulu aipava?” ⁶¹ Kape Jisasilin akolet toneve. Wun yila wulu ava galave.

Kape katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakin yika kombiyeve, “Du Krai, a? * Ñen Akitvale Gotkik fakin du, a?”

⁶² De, Jisasilin kavik galaveve, “Ŋunu kasik. Yetik vandi ben Balañjikik Fak Gasak Pitikie Gotkik mamataŋ kilikik † yisiwi tonmakatik wulapa. De, yika wulapa Wunambinile yangimdi yimbumbamava.”

⁶³ De, katik Gasak Wamile Gasak Gia Wakinin wun woven wokok wataŋ mfamimilevekandi ‡ galaveve, “Yila wulu wokok safutuk aipandi mandive sivitva?”

⁶⁴ Ben biyale wun wovenetik Gotonŋo galavala wun! Ben avik juŋava? Amban avik papa?”

Valan wofopin wunu wulukok galaveve kapekandi ga siŋŋinmaŋga galaveve. ⁶⁵ De, yila wunutuk susupi tuleve. Yilan wokok makɪ folevekandi paiyevekandi galaveve, “Din galave, du nan paiya.” De, kavila matamatun wunu yive paiyeve.

Pitalin Jisas muwi apikoŋove

(Matyu 26.69-75 na Luk 22.56-62

na Jon 18.15-18 na 18.25-27)

§ 14:45 bikik fulak, katik. Valan yetik balañjik wulevekandi kilik ava tuwi. Kayi. Valan tafolon jusuivileve. * 14:61 Gotin anañ galaveve yetik balañjikin yiŋimama. Wun Gotkik balañju yika yivaŋgapale balañjik tonapa. Valan katik balañjik Krai galava. † 14:62 bikik fulak katik, mamataŋ kilikin fofonombale mit. ‡ 14:63 bikik fulak kavik toneve, bikik kubaŋgin yakakai kambekevendi valan bivene bikik wataŋu mfiŋikeve.

⁶⁶⁻⁶⁷ De, Pitalin pumbum kumbaņik gıveve mfoțile pumbum kumbaņik min paņ toneve. Gasak Wamile Gasak Gia Wakinkik* luasamban melin wunu nıme wule gaveve, "Din wakan toneve, katik Nasarețile balaņjik, Jisasindi."

⁶⁸ Kape Pitalin kavik galaveve, "Unu kayi. Nin din sivitvale wulu akoņma." De, wun salaveve pumbumile maikik maņgik vevekatik nıme sambitve toneve.

⁶⁹ De, katik melin wunu yika wule vevekatik tonmale balaņjutuk galaveve, "Kavila autukok sasile yetikin kasik." ⁷⁰ Kape Pitalin apikoņove.

De, pındaņ kavila vevekatik tonmale balaņjun yika wakan galaveve, "Wulu vaņ, kavila autukok sasile yetik wakan, du. Din Galilitile."

⁷¹ De, Pitalin galaveve, "Muwalen Got unu yakai yakai pave! Gotin juņava, nin wulu vaņu sivitva! Ka muwu! Nin katik balaņjik akoņma ben galavale!"

⁷² Kavik naņalambe kuņguliņguakavevekandi, de, kepat katik moaņin alawiņkik maņgik galaveve. De, Pitalin juņavileve Jisasilin anaņ sivileve wulu, "Kamfu wakan moaņin alawiņkik maņgik galaka miņakik gaņgalawavi alilam din unu naņalambapa." De, wun veven juņavevekandi yekeve.

15

Valan Jisas Pailatik malaņeve

(Matyu 27.1-2 na 27.11-14 na Luk 23.1-5 na Jon 18.28-38)

¹ De, Jutatile balaņjun yetik gasak wulu sivit piiaņgapale mfa toneve. Kavila mfatile balaņjun kavik toneve, Gasak Wamile Gasak Wakundundi* yila avitkasundi Gotkik Wulu Kumbaņikik Balaņjundi* yila gasak wakundu. De, kavila mfatile balaņju wofopin watvit vaņ mfakuņgumi Jisasikik safutuk mandivale wulu sivit piyive. Kapekandi Jisas kilivi ga nıme Pailatik* masiveve.

² De, Pailatin wunu kombiyeve, "Din Judatile balaņjukok juwutkasak, a?"

Jisasilin wunutuk kavik galaveve, "Din dasuak galava kavik."

³ De, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun wulu gasakamanaņ mandive sivileve wokok safutuk. ⁴ Kape, de, Pailatin wunutuk yika kavik kombiyeve, "Din aipindi wulu ka sivitvi? Din biya valan wulu gasakamanaņ mandive sivitva, dakik safutuk."

⁵ Kape Jisasilin yila wulu ava bala sivitve. Kependi Pailatin ta juņaveve.

Pailatin Jisas ga siņginmaņa galaveve

(Matyu 27.15-26 na Luk 23.13-25 na Jon 18.38 na 19.16)

⁶ De, Pailatin* naikik yia naikik yia bikik Makatve Ga Toneve* jeņjek jiveve goņguaņ-mali valutile yetik naikik vandi muņjimik lovale yetik balaņjik valatik ga salaveve. Valan yetik balaņjikik wuņ mfapekevekandi galaveve, "Dakik weka. Katik balaņjik ga salave." Kapekandi Pailatin katik balaņjik ga salaveve.

⁷ De, Barapas galavale avitin muņjim kumbaņik toneve wokok sasile yila autundi. Valan Romile gavman gilipevekandi valambaņa min ta nilikeve. Wun min niliwovekatik yila balaņju matve ga siņgineve.

⁸ De, balaņjukok gumin Pailatik nıme wokok anaņ paveve fulak valatik pavaņa yika galaveve. ⁹ Kape, de, Pailatin sivileve, "Katik Jutatile Balaņjukok Juwutkasak ga salavapala, betik?" ¹⁰ Pailatin kavik juņaveve, kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun mfamuņjiwi* kapekandi Jisas wunutuk malaņmi masiveve.

¹¹ Kape kavila Gasak Wamile Gasak Wakundun mfakuņgumi toneve mfani sivileve Barapas valatik ga salavaņa pave.

¹² De, Pailatin yika galaveve valatik, "Nin avik pavapa, katik ben Jutatile Juwutkasak galavale avitik?"

¹³ Kape valan yika towok sivileve, "Wunu apivitipe matve diņguakumfu mamatawi muņik!"

* 15:10 Valan gasak tonmaņa milikeve, kape yila balaņjun Jisasitik gasak galaveve.

¹⁴ De, Pailatin kombiyeve, “Aipandi? Wun gitik yaka wulu pavandi amban wunu matvaga?”

Kape valan yikali yikali towok sivileve, “Wunu apivitipe matve dinguakumfu mamatawi munjik!”

¹⁵ De, Pailatin bikik kumbangi ga mfiliñjiwikaŋga pave masiveve Barapas valatik. Kavik pavevekandi Jisas towok yakakai ga paiyevekandi matamatutuk masiveve wunu mamatawi munjik apivitipe matve dinguakaŋga pave.

*Kavila matamatun Jisas maiyakeve
(Matyu 27.27-31 na Jon 19.2-3)*

¹⁶ De, kavila matamatun Jisas malaŋeve bikik gavman mfoŋile pumbum kumbanjik.† Malaŋevékandi bikik yila matamatu wofop ga yiŋimaŋga galaveve. ¹⁷ De, yiŋimevekandi valan kavik muwi apipilaive fofonombeve, valan tilij wataŋ ga kuwove Jisasitik. Kape valan yetik yisakik wulakindi woŋ woŋove Juwutkasakik muwakiŋ ambandave Jisasikik fopik apikuwove. ¹⁸ Pavevekandi wunu maiyawı akıtve galaveve, “Yakamıtka avıt! Jutatıle Juwutkasak! Yiŋinimbala?” ¹⁹ De, valan munjpati fopik pai paiyeve. Yilan susupi tuleve wunutuk. Yilan vandamfundı mandıve wunu akıleve. ²⁰ Maiyawı balakevekandi tokoiyeve tilij wataŋ wunutıle. De, wovenekik wataŋu ga kuwove yika. Ga kuwı balakevekandi malaŋeve wunu mamatawi munjik apivitipe matve dinguakaŋga pave.

*Valan Jisas apivitipe matve dinguakave
(Matyu 27.32-44 na Luk 23.26-43 na Jon 19.17-27)*

²¹ Yetik Sairini galavale watikıle Saimon galavale balañjikın, wokok fu alawiñ, Aleksandandi Lufus. Wun Jerusalemik apisalavaŋga ñimeve. Apisalave ñimevekatik yila matamatun wunu apisukuve ga afufılive malaŋeve Jisasikik mamatawi muŋ.

²² Valan Jisas Golkota galavale mitik malaŋeve. Ambikik balaŋdi katik wuŋ, Golkota, kavik galava, “kikiak fop.” ²³ Valan waindi yetik myr galavale merasin balakandaŋmi suwove maŋam ta masiveve. Wun ava jive. ²⁴ De, valan wunu apivitipe matve dinguakave mamatawi munjik, ga siŋginmaŋga pave. Apivitipe matve dinguakavekandi wokok valan anañ tokoiyeve wataŋu yiveve. Valan busuak satu paveve kavila wataŋu yivaŋga.

²⁵ De, 9 klok watvit wunu apivitipe matve dinguakave. ²⁶ Valan wokok wunu ga siŋginmaŋgapale wulu kavik moleve, “Jutatıle balañjukok Juwutkasak.” ²⁷⁻²⁸ De, valan fumafumu alawiñ wokok apivitipe matve dinguakave wunundi, mamataŋik yetik, aŋgataŋik yetik.

²⁹ De, aŋgapat kaipatik ñimale balañjun wutve gumon gumonme maiyakeve kavik, “Ayu, ñin katik Gasak Wam* pılimakandi yika valu alilanguaŋdi gıvıliapale balañjik, ³⁰ ñin daven mayılave katik mamatawi muŋ valambe bumble!”

³¹ Kavila Gotkik Wamıle Gasak Wakundundi*Gotkik Wulu Kumbanjikik Balañjun*, valan busuak kavik galaveve, “Wun yila balañju yive sukıleve, kape wun wovene avik papa? Ka balawı. ³² Wun Krais*, Israeltıle balañjukok juwutkasak tonmalen, mamatawi muŋ ga valambe bumble, kamfu kamfu. Kavik pavalen ñen wutve yive suwapa.”

De, kavila wakan apivitipe matve dinguakave fumafumu balañju valan wakan wunu maiyakeve.

*Jisasılın siŋgıneve
(Matyu 27.45-56 na Luk 23.44-49 na Jon 19.28-30)*

³³ De, valın vavaŋ kalakevekandi valın mfatındımeve. Mıta mıta wofop mfatındımeve. De, valın 3 klok tonevendi, yika apıkowove. ³⁴ De, Jisasılın 3 klok vasisakti towok joŋmi galaveve, “Eloi, Eloi, lama sapaktani?” Ambikik balaŋgi kavila wulu kavik galava “Ñakik Got, ñakik Got, ñunu aipandi mfalakaıva?”

† 15:16 Praetorium galavale pumbum.

³⁵ Joŋovekandi yila vevekati sambitvale balañjun biye kavik galaveve, “Biye, Elaija* joŋma, wun.” ³⁶ De, ñaikikín jaŋmi ñime, yetik spans wain suwove, guñi Jisasikik mamaliŋik mandive ga jivaŋga paveve. Pavevekandi galaveve, “Jile, wutvaŋga. Elaijalín yinimamati wunu sepewaŋga.”

³⁷ Kape Jisasiñ yika towok joŋovekandi siŋgineve.

³⁸ De, katik Gasak Wam* kumbaŋile papalai palaiyeve wataŋin wunambini jikviki bumbeve mañjikatik. Kapekandi daŋgi alawiñ.

³⁹ De, Jisas vevekati toneve matamatkasakín Jisasikik siŋgineve wulu wulevekandi, de, wun kavik galaveve, “Wulu vaŋu, wun Gotkik fak tonmale.”

⁴⁰ De, yila meandun ganaŋgafak sambitve wuleve Bikik giŋganile yila aliluaŋguaŋin kavik toneve, Malia alawiñin toneve, yetik Maktala galavale watikile, yetik Jemsindi Josepkik wome. Katik yetik melin Salome galava. ⁴¹ Valan Galiliti Jisas vañjenme matikokolekeve. Valan yila meandu wusandaŋdi Jerusalemik ñimeve wunundi.

Valan Jisas guamik mandiveve

(Matyu 27.57-61 na Luk 23.50-55 na Jon 19.38-42)

⁴² Katik Yisi Tonimbale Valin* wulak tonapa. Kapekandi lua wofop pavaŋgapale valin kamfu. De, valin mfañdimaŋga pave. ⁴³ Kavik toneve, de, Josepin, wun Arimatea galavale watikile avit. Yila balañjun juŋaveve wun anafa wakin toneve. Wun jinjit toneve balañju wofopin Got lolomik tonmale va. Kapekandi wun wokok kumbaŋ apitowi Pailatik* ñimevekandi Jisas sisiŋgin kombiyeve, guamik mandivaŋga pave.

⁴⁴ De, Pailatin kavik biyeve Jisasiñ anañ siŋginmale. Kapekandi wokok kumbaŋin kambekeve. De, matamatkasak ga yinime kavik kombiyeve “Jisasiñ anañ siŋginmalea?” ⁴⁵ Pailatin matamatkasakik maŋgik biyevekandi, wun Josep apisukuve ga ñime yiveve Jisas sisiŋgin.

⁴⁶ Kapekandi Josepin kuŋgum wataŋ wusukeve. Wusukevekandi Jisas sisiŋgin sepekvilevekandi wataŋdi mfolevekandi yetik yowove mindimfot guamik mandiveve. Kavik pavevekandi yetik gasak mindim kindiŋmi malaŋmi guamile maŋgik matikiŋeve.

⁴⁷ De, Maria alawiñ, yetik Maktalatile, yetik Josepkik wome, valan katik mandiveveka wuleve.

16

Jisasiñ yika kambekeve

(Matyu 28.1-8 na Luk 24.1-12 na Jon 20.1-10)

¹ De, katik Yisi Tonimbale Valin* balakevekandi, Malia alawiñin, yetikin Maktalatile, yetikin Jemsikik wome, valandi katik yetik melin Salome, kavila meandu aliluaŋguaŋin Jisas sisiŋgin mulumbaŋgapale anafak kosimbiiye lua wusukeve.* ² Kapekandi valin tiwi balakevendi katik wisile fopile vandi† valan guamik ñimeve. ³ Valan busuak ñindiŋ ñindiŋ sivit ñimeve kavik “Amba nan matikokolewi guam maŋgik matikiŋeve mindim apikindiŋapa?” ⁴ Katik mindimin gasak vaŋ toneve.

Sivilevekandi de, valan wuleve katik gasak mindim anañ apikindiŋeve. ⁵ De, valan lovevekandi guam kumbaŋik wuleve miŋkak. Wun mamataŋ daŋik yisiwi toneve. Wokok papaikasak wataŋin kiliak. Kavik wulevekandi bikik kumbaŋin towok kambekeve.

⁶ Katik miŋkakín valatik kavik galaveve, “Bikik kumbaŋin towok kambewandu. Ben katik Nasaletile Jisas yinime mamfova. Wun katik valan anañ apivitiŋe matve diŋguakave avit. Kape wun miñakik. Wun anañ kambewi ñimale. Wutve, kasik mitin kasik valan wunu mandiveve. ⁷ Kape ben dalaŋime. Wokok guŋgundatik, Pita wokotok,

* 16:1 Valan mindim mfotoŋgo tonmale guam yowove, siŋgin mandivaŋga. Yila anafak kosembiiye lua siŋgin mulumbevekandi katik siŋgin wataŋdi miñileve. Kavik pavevekandi guamik mandivevekandi guamile maŋgik gasak mindimdi matikiŋeve.

† 16:2 Sandendi

valatik kavik galavumfu, 'Wun wandefaka Galilitik nima. Ben kaukatik wulapa.' Wun anañ betik miyakavik galaveve."

⁸ Kape, de, kavila meandun salave mileve guami. Bikik kumbaŋgin kambekevekandi pipikeve. Kapekandi valan yila balañjutuk wulu ava sivitve. Towok valaiyeve.

(Makik wulun kavik balawa.

Kasik pindaŋile wulu yetik balañjikik.)

Maktalatile Malialin Jisas wuleve

(Matyu 28.9-10 na Jon 20.11-18)

⁹ Jisasilin katik wusile fopile vandi kambekeve, watvit vaŋ. Wandefaka katik Maktala galavale watikile Malialin wunu wuleve. Jisasilin anañ katik metile 7 sulak yakakale sañjaŋeve. ¹⁰ Jisasindi nimeve balañjun baŋgaiviki yekevekatik Malialin valatik nime galaveve. ¹¹ Malialin kavik galaveve, "Jisasilin yika alilekalak tonma! Nin wutva!" Kape valan ava biye juŋave.

Yila autu alawini Jisas wuleve masi

(Luk 24.13-35)

¹² De, pindaŋ yila autu alawini yetik watikik nime masi nimevekatik Jisas wuleve, kape wokok momolika waŋgeve ava wutve. ¹³ Valan wokok guŋgundatik nime galaveve katik wulu, kape valan ava biye.

Jisasilin wokok guŋgundatik

bikik wulu pavaŋgapale wulu galaveve

(Matyu 28.16-20 na Luk 24.36-49 na Jon 20.19-23)

¹⁴ Pindaŋ wokok 11 guŋgundan jeŋjek mfakuŋgumi jivevekatik Jisasilin valatik yinimeve. Wun vavawa mandini mi sivileve, valan wulu ava biye, bikik kumbaŋgin apivitipe toneve, kapekandi Jisas yika wutve galaveve balañjukok maŋgu ava biye. ¹⁵ De, wun valatik kavik sivileve, "Ben wofopin kasik mañjikatik wolokuakik dalaŋimisaka ŋakik wulu anafu sivitva sivaŋgo. ¹⁶ Wulu yive suwi, kape maŋam bumbale balañju Gotin yika yivapa. Kape Gotik wulu yive susuka miyakik balañju Gotin vala yakai yakai papa. Vala ka yivapayi. ¹⁷ Kavila Ga Juŋavaŋgapale Gotik Pitikie Gasak Wulu nunu yive suwale balañjundi tonapa. Valan ŋakik wuŋdi yila sulak yakakale sañjaŋapa. Valan yila kuŋgum balaŋdi wulu sivilapa. ¹⁸ Valan gaŋgaliŋ maikasusu mfovapa. Valan yila gaŋgaliŋ maŋam jivalen, yakakale ka tonapayi. Valan bikik kilia mamalikiye balañjutuk mandivindi kavila mamalikiye balañjun anafak tonapa."

Gotin Jisas malaŋkive Wunambinik

(Luk 24.50-53 na Aposel 1.9-11)

¹⁹ Jisasilin valatik wulu sivitve balakevendi Gotin wunu yive malaŋkiveve Hevenik. Jisasilin kaukatik Gotik mamataŋ kilikik yisikeve. ²⁰ De, valan mita mitatik nime Jisasikik sak sivileve. Gasak Wakinkik Sulakin wakan nimevekandi yila Ga Juŋavaŋgapale Gasak Pitikie Wulu paveve bikik wulundi.